SUMATRA'S WESTKUST VAN 1841—1849.

DOOR

E. B. KIELSTRA.

EERSTE HOOFDSTUK.

De opstand van Batipoe. — De eerste indruk van Michiels. — Circulaire van deze aan de hoofden. — Brieven van den regent van Batipoe. — Spoedige onderdrukking van den opstand. Onderwerping van den regent. — Maatregelen, door Michiels genomen ter bestraffing en voorkoming van verdere moeilijkheden. — De meeningen van Merkus, Michiels en Steinmetz over de oorzaken van den opstand.

Beschouwingen van Michiels over den toestand in Februari 1841. — De dagorder van generaal Cochijs over de demping der onlusten en de verdediging van Goegoeq-Malintang. — De hier geleden verliezen.

De circulaire van 7 Mei, de publicatie van 12 Mei, de algemeene vergadering der hoofden van 22 Mei 1841. — Militaire beweging naar Siroekam en Soepajang. — Merkus over de verdiensten van Michiels en Steinmetz.

De toestand in de Padangsche Bovenlanden liet zich bij voortduring gunstig aanzien, toen men, in Februari 1841, plotseling werd opgeschrikt door den opstand van Batipoe.

De redenen tot dien opstand komen straks, wanneer wij de meeningen dienaangaande van Michiels en Merkus zullen doen kennen, uitvoerig ter sprake. Hier, als inleiding, zij het voldoende de juiste samentrekking dier redenen te herhalen welke wij aan den heer E. de Waal te danken hebben (*Onze Ind. Financiën*, VI bl. 135): Batipoe, dit krijgslustige landje, gedurende den oorlog rijk door buit en overal ontzien, had geen vrede met den vrede. De regent, dusver onze trouwe bondgenoot, verwierf na de laatste overwinningen wel eene ruime bezoldiging, maar niet de politieke verheffing die hij begeerde. Door de zijnen en door opium aangehitst, leende hij zijn gevreesden naam reeds een geruimen tijd aan een plan „dat op niets minder doelde dan de verdelging van het aanwezige personeel en het geheel verwerpen van ons gezag.”

Michiels ontving den 25n Februari de eerste berichten van dien opstand; volgens deze waren aanvallen gedaan op de kampementen

te Goegoeq Malintang en te Padang Riboe Riboe, benevens op het fort De Kock; was daarna het fort te Kajoe Tanam bedreigd, en zou de gemeenschap tusschen deze plaats en Padang Pandjang afgesneden zijn.

Welke militaire maatregelen hij nam en hoe hij er in slaagde, binnen weinige dagen de ernstig verstoorde rust te herstellen, is uitvoerig vermeld in zijn rapport van 23 Maart 1841 n°. 445, en daaruit nagenoeg letterlijk door Lange (II, bl. 412—425) overgenomen.

Het is onnoodig, daarbij thans stil te staan; op enkele punten komen wij trouwens beneden nog terug. In hoofdzaak zullen wij ons bepalen tot eene aanvulling van Lange's mededeelingen, vooral wat de staatkundige handelingen van Michiels betreft.

Diens eerste rapport aan den Gouverneur-Generaal, dd. 26 Februari 1841 n°. 285, luidde als volgt:

„In de Padangsche Binnenlanden is een ernstige opstand uitgebarsten; en hoe weinig te verwachten de slag is geweest, zal Uwe Excellentie genoegzaam blijken uit de bescheiden, welke ik de eer heb hierbij te voegen. Alle militaire maatregelen, die de omstandigheden vorderen, zijn reeds genomen om den voortgang van het kwaad zoo mogelijk te stuiten: op Kajoe Tanam zijn reeds zoowel van hier als van Priaman troepen gedirigeerd, en van hier zullen nog heden avond een 150 manschappen met mij naar dat punt marcheeren, zoodat zich aldaar eene colonne van ruim 400 man zal samentrekken; hebben de troepen van Paja Komboeh Fort de Kock kunnen bereiken, en schaaft zich Agam aan onze zijde, dan kan van boven en beneden gewerkt worden om zich te vereenigen op Padang Pandjang. Alsdan is ook de zaak gered en mogelijk binnen weinige dagen geheel geeindigd.

„Doch het valt niet te betwijfelen dat, zoo de gevolgen der eerste verrassing gestuit worden, de Maleiers, die meest allen die van Batipoe vijandig zijn, in massa zullen komen opzetten om hunne vroegere veeten te wreken. Ongelukkig zijn de beide bataljons in de Padangsche Bovenlanden zoo numeriek zwak, dat, wanneer wij het noodige achterlaten tot bewaking van hospitaal enz., zij ten hoogste ieder een 200 manschappen kunnen mobiliseeren. Had ik slechts de helft der aan de effectieve sterkte ontbrekende manschappen beschikbaar ¹, dan zou ik mij met meer zekerheid kunnen vleien, de zaak ten goede te doen keeren; zooals het thans is,

¹ Volgens rapport van den legercommandant dd. 11 Maart 1841 la. A ontbraken er aan de formatie ter Sumatra's Westkust 886 man infanterie.

hangt veel van het lot af. Ik verzoek intusschen Uwe Excellentie de verzekering te willen aannemen dat van mijne zijde niets verzuimd zal worden om de zaak te redden».

Op ontvangst van dit bericht gaf de Gouverneur-Generaal onmiddellijk bevel (Besluit van 12 Maart 1841 n°. 1) om tegen 20 Maart met Z. M. stoomschip *Phoenix* 3 officieren en 100 minderen, en met een — desnoods door de *Phoenix* te slepen — ingehuurd transportschip nog 4- à 500 zielen (inlandsche soldaten met vrouwen en kinderen) van Batavia naar Padang over te voeren; de verder nog aan de formatie ontbrekende troepen zouden achtereenvolgend worden gezonden.

Nog waren deze schepen niet vertrokken, toen de Gouverneur-Generaal, den 18n Maart, reeds de berichten van Michiels van 5 en 11 Maart ontving, waarin de demping van den opstand en de gevangenneming van den regent van Batipoe werd medegedeeld.

Voorzichtigheidshalve werd echter de reeds gegeven last gehandhaafd, en werden ook nog Z. M. schoener *Zephir* en brik *Panther* „tot versterking der zeemacht en bescherming der strandposten” naar Sumatra's Westkust gezonden (missive van den Gouverneur-Generaal aan den Minister dd. 28 Maart 1841 kab. n°. 85 L^a L).

Vóór zijn vertrek van Padang verzond Michiels den 26n Februari, eene circulaire aan de hoofden van: XII Kota, VII Kota, Danau, Tikoe, V Kota, Batoe Mangoen, Soengeipoea, Koempoelan, Bondjol, Parit Batoe, Taloe, Rau, Loeboe Sikaping, XIII Kota, IX Kota en Soepajang, van den volgenden inhoud:

De kolonel, civiel en militair Gouverneur ter Westkust van Sumatra,

Vernomen hebbende, dat die van Batipoe oproer maken en de militaire sterkten van het Gouvernement te Padang Pandjang veront-rusten, maakt hiermede aan alle de Toewankoes, Radja's, Penghoeloes en verdere hoofden der Maleische bevolking in de Beneden- en Bovenlanden bekend:

dat hij op heden met eene afdeeling soldaten naar de Bovenlanden vertrekt om de gestoorde rust te herstellen;

dat hij hoopt, dat de Toewankoes, Radja's, Penghoeloes en verdere hoofden in de Beneden- en Bovenlanden zich met de oproerige bedrijven van Batipoe niet zullen inlaten, maar dat zij integendeel bewijzen van trouw en gehechtheid aan het Gouvernement zullen

geven door de verstoorde rust en orde te helpen herstellen; dat aan alle de Beneden- en Bovenlandsche hoofden waakzaamheid wordt aanbevolen om de rust en orde in hunne onderhoorige landschappen te bewaren en daar, waar voor en vanwege het Gouvernement hulp van hen verlangd wordt, om die met ijver en een oprecht hart te verleenen."

Van zijn kant had de regent van Batipoe geene pogingen onbeproefd gelaten om den opstand algemeen te doen zijn. Van drie door hem eigenhandig geschreven brieven, welke aan onze ambtenaren werden afgegeven, luidde de vertaling als volgt:

I. Ik, regent van Batipoe, zend vele groeten aan mijnen vriend Toewankoe Bandahara en Toewankoe di pandan met Angkoe Telerangan.

Deze brief heeft ten doel, dat de Toewankoes die van de Compagnie vermoorden in de Danaudistricten en hunne verblijven verbranden. Angkoe Telarangan en Datoe Bandahara Alim in de Danau moeten de Compagnie aldaar vermoorden en hun huis tegelijk verbranden. Dit is het bevel van den regent van Batipoe, omdat het niet meer uit te houden is met het bestuur over ons. Wij moeten allen ombrengen en hunne verblijven verbranden, omdat hun bestuur niet voor deze gewesten deugt. De bruggen en wegen moeten alle vernield worden.

II. Bij dezen brief zendt de regent van Batipoe vele groeten aan Toewankoe nan pandjang te Matoea en aan Fakir Bedangking. Het doel van dezen brief is, dat de Toewankoe de Compagnie verslaat te Matoea en hen met de wapenen ombrengt.

III. Bij Allah en zijnen profeet, het is mij onverdragelijk, langer de slaaf van de Compagnie te blijven. Haar bestuur is geen dag meer uit te houden, omdat het slecht is. O, Toewankoe nan tinggi van Soengei Poear, verniel alles van de Compagnie, breek alle bruggen af, o, mijne broeders, gij allen, schenk aan niemand van de Compagnie het leven. Dat is van mij, regent van Batipoe.

Doch deze en dergelijke brieven bleven zonder uitwerking, waar mannen als Michiels en Steinmetz de leiding der zaken in handen hadden. Mocht aanvankelijk, onder den indruk van overdreven geruchten, niet in alle opzichten goed gehandeld zijn, zoodat zelfs, in den nacht van 24 op 25 Februari, op aandrang van den adsistent-resident van Tanah Datar, de bezetting van Fort van der Capellen (1 officier en 41 man) zonder aangevallen te zijn dien post

verliet ¹ en Goegoeq-Malintang, na eene heldhaftige verdediging, door Banzer en de zijnen moest worden verlaten omdat de militaire commandant van Fort de Kock niet doortastend genoeg tot ontzet was opgerukt, — toen Michiels persoonlijk op het tooneel van den opstand verschenen was (2 Maart), had alle aarzeling, alle weifeling een einde, en reeds drie dagen later (missive van 5 Maart L_a A) kon hij aan den Gouverneur-Generaal schrijven:

„Ik haast mij, Uwe Excellentie voorloopig te berichten dat, tengevolge eener snelle gecombineerde manoeuvre, de troepen van Zuid en Noord gisteren Batipoe zijn binnengerukt.

„Met uitzondering van een gedeelte, dat zich onmiddellijk aan onze zijde heeft geschaard, heeft dat land het lot ondergaan van Lintou in 1832.

„De regent en de pamoentjaq, welke ik van dien rang heb vervallen verklaard, zijn op het oogenblik nog voortvluchtig in de wildernissen van de Merapi. Zij zullen mij spoedig levend of dood worden uitgeleverd.

„De gedeelten van Agam en de XX Kota's, die zich hadden laten medeslepen, zijn gekastijd en tot plicht teruggebracht. Zoo is het ook met de IV Kota's.

„Tanah Datar smeekt om genade.

„Acht dagen na den verraderlijken aanslag was alzoo alles over, en het is mij aangenaam, Uwe Excellentie te kunnen verzekeren dat geene verdere gevolgen meer te vreezen zijn, dewijl ik mij vlei dat de kreet van oproer, door den regent van Batipoe zoo onbezonnen aangeheven, in de meer Noordelijke districten geen weerklink zal vinden.”

De gewezen regent van Batipoe, Kali Radja, van de seekoe si Koembang, gaf zich den 9n Maart over. Hij werd naar Tjiandjoer verbannen, waar hij het volgende jaar overleed, gelijk blijkt uit het gouvernements-besluit van 13 November 1842 n°. 9.

¹ Bij dagorder van 4 Maart 1841 gaf Michiels van dit feit kennis aan zijne troepen, met de bijvoeging: „Schande en straf staan den lafhartige, — eer en belooning den brave te wachten!”

Aan den Gouverneur-Generaal schreef hij, in zijn rapport van 23 Maart: „Ik vlei mij, dat, met eene strenge bestraffing van de schuldigen, de eerste vlek van de Nederlandsche wapenen op Sumatra zal zijn uitgewischt, of althans dat zij zal worden bedekt door de menigte bliken van trouw, moed en volharding, waarover zich dit gedeelte van het leger in het bijzonder mag verhoovaardigen.” De commandant van Fort van der Capellen werd, bij arrest van het Hoog Mil. Gerechtshof van 8 Augustus 1842, veroordeeld tot een jaar detentie.

De pamoentjaq nan Satoe, galar Radja Imbang, neef (*kamanakan*), en alzoo volgens de Malelsche iustellingen opvolger van dien regent en hoofdaanlegger van den opstand, zwierf nog een paar maanden rond. Hij gaf zich den 15n Mei op lijfsгенade over en werd naar Amboina verwijderd.

Den 17n Maart nam Michiels een besluit (nº. 381) waarin hij — overwegende dat de opstand was gedempt, dat maatregelen werden gevorderd tot volkomen genezing der wonden en tot wijziging van het inlandsch bestuur en dat het voorgevalleue viel „in de termen der solidariteit, bij de Maleische wetten en overleveringen bepaald“, — onder nadere goedkeuring der Regeering het volgende verordende:

1º. Dat als een natuurlijk gevolg van het door hen gepleegde schandelijk verraad, de Maleiers Kali Radja en Radja Imbang, van de soekoe Koembang, van hun respectieven rang als regent en pamoentjaq van Batipoe worden vervallen verklaard, te rekenen van den 24n Februari jl.;

2º. Dat het inlandsch bestuur binnen het landschap Batipoe zal worden teruggebracht op den voet als bij de oude adats is bepaald, t.w. in twee afdeelingen, met name Batipoe di atas en Batipoe di bawah, en dat die afdeelingen gesteld zullen zijn onder wederkeerig onafhankelijke hoofden ¹.

3º. Dat het volk van Batipoe voortaan, evenals de overige Maleiers in de Binnenlanden, in de gewone heerendiensten zal deelen;

4º. Dat aan de oproerig geweest zijnde landschappen de vergoeding zal worden opgelegd van al de geroofde Gouvernementsgelden en goederen ², ieder in zijn ressort, en de wederoprichting, kosteloos voor den lande, van de door de oproerlingen vernielde Gouvernementsgebouwen;

5º. Dat tot dat einde door de betrokken ambtenaren met den meesten spoed moeten worden opgemaakt en ingezonden opgaven enz.

¹ Bij Gouv. besluit van 18 October 1841 nº. 5 werd hierin, op voorstel van Michiels van 1 Sept. 1841 nº. 1565, nog eene wijziging gebracht: Batipoe werd nu gesplitst in vier laras »waardoor het meer in verband werd gebracht met de oude Maleische instellingen»: Batipoe di atas, Batipoe di bawah, Pitala en Soempoer.

² De uit de verschillende landkassen ontvreemde *gelden* bedroegen te samen f16.000. In totaal werd de bevolking eene schadevergoeding opgelegd van f11.634.95⁵ zilver en f155.456.15 koper (Gouv. besluit van 30 November 1841 no. 3). Op eene som van f25,13 koper na werd dit bedrag spoedig betaald.

60. Dat in geen geval voor iemand, wie hij ook zij, eenige requisities mogen gedaan worden onder de benaming van katoendoekan, behoudende het Gouvernement te dezer kust zich voor, deswege, in verband met de adat, zoodanige bepalingen te maken als, na de ontvangst der gerequireerde opgaven van den resident, nuttig en noodig zal worden geoordeeld;

70. Dat in de Padangsche Bovenlanden de troepen tot nader order in de stelling moeten blijven, waarin zij na de tuchtiging der muitende districten zijn geplaatst, mogende zonder voorkennis of toestemming van den civielen en militairen Gouverneur geene militaire bewegingen worden ondernomen dan in dringende en onverwijld spoedeischende omstandigheden, op de vordering van den resident en onder verantwoordelijkheid van deze, alles onder verplichting evenwel van onmiddellijke kennisgeving aan het hoofdbestuur te dezer kust;

80. Dat, met het oog op het gebeurde, eene meer waakzame politie in de residentie Padangsche Bovenlanden wordt aanbevolen, moettende het plaatselijk bestuur echter in het bijzonder acht slaan op dezulken die meer openbaar bekend staan als aan het verraad te hebben deelgenomen, zooals o. a. de larashoofden van Singkaraq en Soengei Poear, Baginda Kaja van Banoehampo en anderen, die genoeg bekend zijn als de partij der muitelingen hardnekkig te zijn toegedaan, wordende te hunnen opzichte onder mededeeling van consideratiën en advies een voorstel te gemoet gezien;

90. Dat het aan de ambtenaren bij deze ten strengste wordt verboden om in eenigerlei geval of omstandigheid, van welken aard ook, zich te laten wegslepen door gevoelens van wraakzucht over het gebeurde, bij het in aanraking komen met de hoofden en de bevolking; maar om, integendeel, bezadigd den regel van omgang met de Maleiers te blijven volgen die bij de Gouvernements-instructiën is voorgeschreven.

100. Dat in alle districten, die aan het gepleegd verraad hebben deelgenomen, de inlandsche vuurwapens aan het bestuur moeten worden ingeleverd en het verder aanmaken daarvan, zoo te Salimpaoeng en Soengei Poear als elders, ten strengste wordt verboden; terwijl al verder verboden wordt het langer aanhouden van eenige versterkingen binnen of in den omtrek der kampongs, zullende de nu nog bestaande, hoe ook genaamd en om welke reden ook aangehouden, dadelijk moeten worden geslecht.

Deze beschikkingen werden door den wd. Gouverneur-Generaal

goedgekeurd bij art. 3 van het besluit van 15 Juni n°. 1, „vertrouwende de wd. Gouverneur-Generaal dat zij zullen worden uitgevoerd met de voorzichtigheid en het beleid die zoodanige maatregelen vorderen.“

Bij art. 4 werd den Gouverneur van Sumatra's Westkust te kennen gegeven „dat het Gouvernement vertrouwt dat de onverwachte ontdekking van den opstand toen deze reeds in volle uitbarsting was, de waakzaamheid zal hebben vermeerderd en voortdurend zal doen onderhouden.“

Merkus schreef bij deze gelegenheid aan den Minister van Marine en Koloniën (missive n°. 314,) dat omtrent de oorzaken van den opstand de Gouverneur nog in onzekerheid verkeerde en dat ook de uitlatingen van den gevangen en reeds naar Tjiandjoer overgevoerden regent van Batipoe tot nadere twijfelingen hadden aanleiding gegeven, welke een bepaald doch zeer geheim onderzoek hadden veroorzaakt dat nog niet geheel was afgelopen.

Intusschen was Merkus „niet vreemd aan het denkbeeld, dat teleurstelling en overdreven verwachtingen de hoofdaanleggers van den opstand tot afval hadden bewogen, zoowel om eene afleiding voor huishoudelijke twisten in hun eigen land te bewerken, als om zich te onttrekken aan eene gelijkstelling van hun land met dat der overige Maleische landschappen, welke met de wapenen waren overwonnen; en nochtans zou eene dergelijke gelijkstelling vroeg of laat onvermijdelijk zijn geworden bij eene regeling van bestuur in rustige tijden, dat de exceptioneele houding, door een eenig landschap in oorlogstijden aangenomen, niet bij voortduring dulden kan.

„De lijdelijkheid, waarmede de laatst overwonnen landschappen, alwaar het Padrisch bestuur meer was doorgedrongen zoowel om de Oost als om de Noord van het tooneel des opstands gelegen, de pogingen van den regent van Batipoe hebben aangezien, geven de zekerheid dat tegen het Nederlandsch gezag en de aangenomen wijze van bestuur niet die vooringenomenheid bestond welke men vermoedde. Zelfs geeft de betrekkelijk geringe tegenstand, welke bij het dempen van den opstand in de militaire operatiën ondervonden is, aanleiding om aan te nemen dat de aanslag slecht is beraamd door eenige weinige hoofden, die van den wispelturigen, onafhankelijken en plunderzieken aard der bevolking een voor hunne belangen dienstig gebruik hebben weten te maken op het oogenblik dat zij

het Nederlandsch bestuur in een vermetel vertrouwen op voortdurende rust zagen verkeeren.

„Het valt daarenboven niet te ontkennen dat de klem en de spoed, waarmede deze opstand door den kolonel Michiels is bedwongen, gunstig werken kan op onzen zedelijken invloed en bevestiging van ons gezag in de binnenlanden van Sumatra, omdat de nutteloosheid van onverwachten opstand daardoor evenzeer als de nutteloosheid van eenen hardnekkigen tegenstand met een blijvend voorbeeld bewezen is, — vooral wanneer de officieële waarschuwing voor den vervolge niet andermaal veronachtzaamd wordt, om den uiterlijken schijn van rust te wantrouwen en minstens aldaar bij voortduring tot middelen van dadelijk bedwang voorbereid te zijn.“

Omtrent de oorzaken van den opstand, naar welke Steinmetz en Michiels onmiddellijk een onderzoek instelden, schreef laatstgenoemde in zijn reeds aangehaald verslag van 23 Maart 1841 n°. 445 (waarvan het militaire gedeelte door Lange is medegedeeld) het volgende:

„Sedert drie en een half jaar genoten de Padangsche bovenlanden eene nooit te voren gekende rust; een geregeld bestuur en algemeene welvaart schenen de beste waarborgen aan te bieden voor het behoud van dien stand van zaken en den voortgang van nijverheid en handel. Zulks was het resultaat van het beeindigen van eenen langdurigen en hardnekkigen worstelstrijd tusschen de Padrische secte en de Maleische partij, van welke laatste twee der Tiga Loeak — Agam en Tanah Datar — als kern kunnen worden beschouwd.

„Het was echter juist deze worstelstrijd, die de eerste aanleiding gaf tot onze vestiging in die landstrecken, en dat gedeelte der bevolking, hetwelk onze gewapende tusschenkomst had ingeroepen, bleef zich beschouwen, veeleer als bondgenooten dan als onderdanen van het Nederlandsche Gouvernement; want men weet, hoe hersenschimmig de afstand van souverain recht geweest is, door onbevoegde hoofden van Pagarroejoeng, Soengeitarab en Soeroeasso gedaan.

„De val van Bondjol en die van Tamboesei hadden den doodslag gegeven aan de Padrische overheersching; hierdoor was het doel bereikt waarnaar, volgens de voorschriften van den Commissaris-Generaal, gestreefd werd: een algemeene staat van vrede en, naar het scheen, ook van rust. Maar van eene andere zijde had ook het openbaar tegenwicht opgehouden te bestaan, dat gevonden was in de twee groote partijen welke de bevolking verdeelde, eene verdeeldheid, die de eerste grond onzer tusschenkomst en vestiging in

de binnenlanden was. Wij stonden nu alleen, tegenover een bijna geheel tot de Maleische adats teruggekeerde natie, doch het kon moeilijk worden voorzien, dat al dadelijk eene geheele ineensmelting van belangen onder hen zou plaats vinden; integendeel moesten de hartstochten door een zoo hardnekkigen en openlijken worstelstrijd nagelaten, in den boezem der seekoes teruggekeerd, botsingen verwekken die meer dan ooit eene — nu minnelijke — tusschenkomst van onze zijde voor allen noodig maakten. En zoo al van lieverlede de rust en eendracht meer en meer bevestigd werden, dan kon het bestuur verwachten dat het gemist staatkundig voordeel van tweespalt tusschen vijanden, ruim zoude worden opgewogen door de behoefte en gewoonte aan regel en orde, die zij aan ons bestuur verschuldigd waren en waarvan zij reeds zoo ruimschoots de voordeelen begonnen te genieten.

„Ik zelf beken, mogelijk te veel hierop te hebben gebouwd, zonder evenwel ooit af te wijken van het beginsel, dat eene ontzagwekkende houding nog lang noodig zoude blijven om het verkregen gezag te ondersteunen en de rust te waarborgen tegen de pogingen van woelzieke geesten.

„En wat is hier nu anders het geval geweest? De kreet van oproer wordt aangeheven door den man, door de bevolking, wier belangen innerlijk met die van ons vermaagschapt waren. Deze kreet vindt alleen weerklank in Tanah Datar en een klein gedeelte van Agam, en ook in een gedeelte der XX Kota's die, door ons en door hunne ligging, geheel onder den invloed van Batipoe stonden. Maar de oude Padrische landen van Agam, de L Kota's, Lintou, Boea, de VIII Kota's, Bondjol enz. blijven rustige aanschouwers en, bekomen van de eerste verrassing, vervoegen zij zich direct aan onze zijde. Acht dagen zijn voldoende om de muitelingen te straffen en alles tot rust te doen terugkeeren, en de zeer geringe tegenweer, door onze wapenen ontmoet, bewijst klaarblijkelijk dat, zelfs in de kern der Maleische landen, de massa's aan het oproer geen of maar een flauw deel hebben genomen. Het geheele gevaar heeft dus gelegen in het zoo onverwachte van den verraderlijken aanslag. Niet wij, maar wel integendeel de oproerlingen zijn het, die zich in hunne beschouwingen omtrent den waren toestand en omtrent den geest des volks hebben bedrogen. Hoe zou, zonder op dadelijken en algemeenen bijval te hebben gerekend, zonder zich omtrent zijne eigen middelen illusie te hebben gemaakt, Batipoe de welvaart, welke hij genoot, in de waagschaal hebben

gesteld, zonder in zijn eigen land eenige defensieve voorzorgen te hebben genomen? Neen, de oorspronkelijke oorzaak van het gebeurde moet gezocht worden in de bestanddeelen, in den grondslag onzer bezitneming en heerschappij over de binnenlanden; terwijl de uitslag een treffend bewijs heeft opgeleverd van het wezenlijk moreel overwicht en den graad van zelfstandigheid welke dat gezag op Sumatra had bereikt en waaraan, door het gebeurde, nog meer klem zal worden bijgezet. Reeds in Januari 1833 deed zich een gelijksoortig verschijnsel voor bij het door den Jang dipertoevan van Pagarroeojoeng gesmeed complot.

„Ook toen, en dat op een tijdstip dat aan het Padrisch beheer nog pas de eerste slagen waren toegebracht, kwam bij de Maleiers de gedachte op, den steun te verwerpen aan welken zij hun behoud verschuldigd waren geweest; ook toen waanden zij zich reeds sterk genoeg om ondankbaar te kunnen zijn.

„Om nu het gedrag van den regent van Batipoe persoonlijk, en van zijn volk, aan dezen kern van het kwaad te verbinden, geloof ik dat men de draden moet volgen van eene niet ongewone Maleische kuiperij. Kali Radja was, volgens de adat, hoofd, alleen van Batipoe di atas, het geringste gedeelte van het landschap Batipoe. Zich, van den beginne af van den strijd met de Padri's, opgedaan hebbende als intermediair tusschen Batipoe en de Nederlandsche bestuurders, had hij, onder onze bescherming, zijne macht, naarmate onzer vorderingen weten uit te breiden, hetgeen door de hoofden om diezelfde reden geduld moest worden, en door de bevolking onverschillig werd aangezien omdat deze, onder onze vanen, rijkdom en macht had geoogst, ten koste van alle andere bovenlanders. Maar ook hen verblindde de voorspoed: toen de Padri's openlijk niet meer bestonden; toen, téngevolge van de algemeene rust en vrede, het rooven en plunderen hun moest worden ontzegd, was voor hen ook de gedachte aan eene vreemde overheersching lastig. Kali Radja, van zijne zijde, schijnt zich steeds geveleid te hebben dat hij, na den val der Padri's, met een uitgebreid gezag over de binnenlanden zou worden bekleed; het bleef bij den titel van regent en andere eerbewijzingen; en naarmate alles tot orde terugkeerde, beperkte zich zijn werkelijk gezag meer en meer tot de negorijen van het eigenlijke Batipoe, en hier zelfs ontmoette dat botsingen door den terugkeer tot de oude adats.

„Zoo ziet men allen die — uit eigenbelang — het meest hadden bijgedragen, of vermeenden bijgedragen te hebben, tot onze vesti-

ging in de binnenlanden, naargelang zij gelooven onze tusschenkomst te kunnen missen, of wanneer door onze aanwezigheid hunne nieuwe plannen belemmerd en hunne vermeende belangen gekrenkt zijn, gehoor geven aan vijandige inblazingen, steeds wanende dat, dewijl zij ons als bondgenooten hadden bijgestaan, wij ons zonder hunnen bijstand ook niet konden handhaven. De vrede en rust, en de daaruit voortvloeiende welvaart, welke de binnenlanden in het algemeen aan ons bestuur verschuldigd waren, werden spoedig uit het oog verloren. Trouwens, hoe vaak ziet men niet dat voorspoed de volkeren tot verblindheid en roekeloosheid leidt, en dat ware, soliede belangen voor hersenschimmige plannen moeten wijken?

„De regent van Batipoe heeft niet begrepen, dat zijn invloed, voortspruitende uit zijne verbintenis met het Gouvernement, ook alleen op die verbintenis steunde. Aangehitst door den pamoentjaq, een even verstandeloos als verwaand en slecht sujet, heeft hij het oor geleend aan de inblazingen van eenige onrustige geesten in de naburige landen, die hem de beheersching van een nieuw Menangkabausch Rijk voorspiegelden en hem diets maakten dat hij zich slechts had te verklaren om de massa's op zijne hand te krijgen: hiervan getuigt de toon zijner publicatie's en het geheel verwaarloozen van alle defensieve voorzorgen, waarin anders alleen de gansche krijgskunde van den Maleier bestaat.

„De massa's zijn onverschillig gebleven, of hebben zich tegen hem verklaard; en zoo was niet de explosie voorbij, of de val van Batipoe was beslecht; de regent was totaal verlaten. Onbegrijpelijk snel was de ommekeer van zaken.

„Zeer wonderbaar is het nog dat in een land, zoo geheel georganiseerd, waar men kon veronderstellen dat ons bestuur, ten minste aan eenigen, welgevallig was, waar zelfs het belang van velen aan dat bestuur verbonden was, niet het minste vooraf uitgelekt is van een complot dat, zoo men let op den bijna gelijktijdigen aanval onzer posten op verscheidene ver van elkander verwijderde punten, uitgebreide vertakkingen moet hebben gehad; daarenboven konden de regent van Batipoe en zijn volk, die zich ten koste van alle andere Bovenlanders verrijkt hadden, niet op veel liefde rekenen bij den wangunstigen en wraakzuchtigen Maleier. Hoe is dan die donkere sluier niet even opgelicht geworden?

„Het eenigste wat ik mij kan voorstellen is, dat reeds sedert een geruimen tijd het denkbeeld van een opstand bij den regent en het volk van Batipoe gesmeuld, maar niet dan zeer langzaam en in de

laatste oogenblikken, de gedaante van een bepaald ontwerp verkregen heeft; dat een gedeelte dergenen welke daarvan kennis hebben gedragen, geene overtuigende bewijzen kunnende aanvoeren omdat geene voorbereidselen gemaakt werden, zich daarover niet durfden uitlaten uit vrees, dat zij zelven als onruststokers zouden worden aangemerkt wanneer zij losse aantijgingen inbrachten tegen eenen man, bekend van zoo volkomen het vertrouwen van het Gouvernement te bezitten, en die zich dan daarover op hen zoude kunnen wreken. Bij anderen, en waarschijnlijk wel de meesten, bestond daarenboven de nagedachte, dat de uitslag, hoe die ook ware, hen niet kon schaden; gelukte het den Europeaan uit de Binnenlanden te verdrijven, dan waren zij van een vreemd juk, hoe licht dit ook was, ontslagen en zou het naderhand niet moeielijk vallen zich te ontdoen van den regent en het volk van Batipoe, wier grootheid haren waren steun verloren zou hebben, daar het denkbeeld van overheersching des regents geheel onvereinigbaar was, zoowel met de Maleische adats als met de begrippen en gevoelens der Padri'sche partij, — en de Batipoeërs op zich zelf niet machtig genoeg waren om de gevolgen te ontgaan van den algemeenen haat dien zij zich zoo ruimschoots berokkend hadden. En wanneer Batipoe onmiddellijk het onderspit mocht delven, dan was in allen gevalle de vernedering van dat volk, hetwelk zich eene soort van suprematie had aangematigd, nog zekerder.

„En die gevoelens, welke door de meeste volkeren der binnenlanden tegen Batipoe gekoesterd werden, waren niet vreemd aan de Batipoeërs zelven ten opzichte van hunnen regent, wiens val mogelijk alleen het hoofddoel van velen geweest is.

„Toen eens het voornemen tot rijpheid was gekomen, heeft de wijze en het tijdstip van uitvoering afgehangen van de bijgeloovige keuze van gelukkige of ongelukkige dagen; van de omstandigheid, dat de regent mij van Padang afwezig dacht, aangezien weinige dagen te voren de resident der Padangsche Bovenlanden, toevallig van mijne terugkomst nog niet onderricht, hem op zijne vragen deswege te kennen had gegeven dat ik door eene expeditie om de Noord werd opgehouden. Eindelijk kan ook wel in aanmerking gekomen zijn de vermindering onzer macht op alle punten, waarvan de regent, door zijnen vertrouwelijken omgang met civiele en militaire autoriteiten, zeer wel onderricht kon zijn.

„Zooals bij de meeste Maleische zaken, behoort er tijd toe om de ware toedracht van zoodanige gebeurtenis in haren oorsprong en

voortgang omstandig na te gaan; ik vermeen echter bij deze beschouwingen den draad, die in dien doolhof geleiden moet, wel nabij te zijn geweest.

„Wat er ook van zijn moge, ik kan het voorgevallene in zijne gevolgen slechts als voordeelig beschouwen voor de bevestiging van het Nederlandsche gezag op Sumatra, terwijl wij van eene andere zijde daarin eene nieuwe en treffende waarschuwing vinden om ons niet te zeer op uiterlijken schijn te verlaten, of althans steeds voorbereid te zijn om de maatregelen van een geregeld en verstandig bestuur te kunnen ondersteunen door middelen, meer bevattelijk voor eene even woelzieke als valsche bevolking.

„Wordt de middelweg met vasten tred en met beleid gevolgd, dan zal zij zich evenwel langzamerhand tot regel en orde schikken en daarvan ook de heilzame uitwerking leeren hoogschatten. Hier en daar zullen zich nog wel enkele electrieke schokken doen gevoelen, enkele stuiptrekkingen, gevolgen van de langdurige ijpende koorts die het geheele lichaamsgestel heeft aangetast, — doch dan zal er geene generatie verlopen voordat het Nederlandsch bestuur in deze gewesten even hechte wortels geschoten zal hebben, als op Java zelfs niet dan na eeuwen heeft plaats gevonden.

„De 3½ jaar van rust, na den val van Bondjol, hebben reeds gunstig op den algemeenen geest gewerkt, waarvan duidelijk, juist bij de jongste stoornis, gebleken is: 1º. door den geringen bijval dien de opstand gevonden heeft, in aanmerking genomen van welke zijde en onder welke ongunstige omstandigheden de eerste kreet is aangeheven; 2º. door den zeer flauwen tegenstand, dien onze wapenen op alle punten ontmoet hebben zoodra begonnen werd offensief te ageeren; 3º. door den wonderlijken spoed, waarmede alles tot rust en orde is teruggekeerd; 4º. door het gering aantal en den slechten staat der vuurwapenen bij de opstandelingen, zelfs het gebrek aan kruut enz., welke laatste omstandigheid zoude bewijzen, dat de bevolking in het algemeen reeds de gedachte aan verdere oorlogen had opgegeven en niet lang vooraf van dezen aanslag zou onderricht zijn geworden.”

Toen, gelijk wij reeds mededeelden, de pamoentjaq van Batipoe, die „met reden beschouwd mocht worden als de voornaamste aanlegger van den opstand“, zich den 15n Mei aan Michiels overgaf, trachtte deze hem „op alle wijzen“ uit te hooren omtrent de aanleiding tot het verzet. Maar — zoo schreef Michiels denzelfden dag, missive no. 786, aan den Gouverneur-Generaal — daarmede had hij

geen ander eindresultaat bereikt dan „de overtuiging, dat de grond van alles gelegen is in gekwetste eigenliefde en teleurgestelde verwachtingen van grootheid en verheffing na het einde van den Padrioorlog. De speciaal door den pamoentjaq aangehaalde grieven, betrekkelijk tot het gedrag der ambtenaren, schoon van omtrent denzelfden aard als die welke door den gewezen regent zijn aangegeven, verschillen echter van deze en van de publieke geruchten zoo geheel ten aanzien van personen en daadzakenlijke omstandigheden, dat ik bevestigd word in het gevoelen, dat het verzonnen middelen zijn: eerst tot opruiing der bevolking, nu tot verschooning.“

Later, — bij zijne missive van 20 Maart 1843 kab. no. 77 La. R., die in een volgend hoofdstuk nader ter sprake komt — schreef Merkus omtrent de redenen van den opstand aan den Minister van Koloniën:

„De regent van Batipoe heeft niet anders verklaard, dan dat hij aan eene tegen hem overstaande partij heeft moeten toegeven. Aan rooven en plunderen, onder de bescherming van onze wapenen, gewoon; genoodzaakt geweest, zich bij de verovering der XIII Kota's daarvan te onthouden, was het bekend dat hij daarnaar haakte en gaarne bij de gezaghebbers aandrang op de uitbreiding van hun gezag en gebied, hetwelk, naar zijne begrippen, niet dan met geweld was te verkrijgen. Als 's Gouvernements bondgenoot had hij, dit mag men vermoeden, verwacht meer gezag over naburige landen te verkrijgen, dan de politieke verhoudingen hebben toegelaten hem te vergunnen. Ziedaar de oorzaken, welke, hetzij gezamenlijk, hetzij ieder afzonderlijk, den regent hebben gedreven tot daden, waarvan hij de roekeloosheid te laat heeft ingezien.“

. . . . „Door het blinde in hem gestelde vertrouwen is dat hoofd geheel op zichzelf gelaten, buiten bemoeienis van eenig Europeesch ambtenaar, vrijgesteld van alle diensten, zelfs tegen betaling. Hij genoot onze inkomsten en gunsten, en werd in het minst niet bemoeielijkt.“

Volledigheidshalve voegen wij hierbij nog wat de resident Steinmetz in 1846 verklaarde in eene voor den generaal Von Gagern samen-gestelde nota:

„De betrekking van regent strookt weinig met de tegenwoordige inrichting, noch met den volksgeest, noch met het gezag dat hier de ambtenaren in handen hebben.

„Bovendien heeft de ondervinding in de binnenlanden geleerd,

dat het verheffen van enkele personen tot die hooge betrekking slechte gevolgen gehad heeft. Dit wekt te zeer den naijver op en bij dit volk is de geest van intrige zoo aangeboren, dat het altijd gelukt is die enkele personen in het verderf te storten, hunne ijdelheid door kleine, onopgemerkte middelen zoo op te wekken, dat zij hen meest altijd in samenzwering tot opstand gewikkeld hebben, waarvan hun val het natuurlijk gevolg moest zijn."

De opstand van Batipoe, ofschoon inderdaad onder voor de opstandelingen zeer voordeelige omstandigheden aangevangen, leverde in zijne gevolgen wel het bewijs, dat ons gezag ter Westkust van Sumatra deugdelijk gevestigd was.

In eene nota, overgelegd bij zijn later mede te deelen "standaard-brief" van 3 October 1842 La. Q schreef Michiels het volgende, dat o. i. ter juiste appreciatie van den toestand in Februari 1841 hier niet kan worden gemist:

"Ik moet deze gelegenheid aangrijpen om nog een paar woorden te zeggen van eene opschudding, aan welke, naar het mij voorkomt, te veel gewicht is ontleend in de beschouwingen omtrent den tegenwoordigen politieken stand van zaken op Sumatra.

"De geheime oorzaken en de toedracht der zaak van Batipoe mocht ik reeds dikwijls genoeg trachten te ontleden. Mogelijk zal men mij echter willen tegenwerpen dat ik, in mijne beoordeeling van het gevaar, waarmede die opstand ons politiek bestaan bedreigde, alleen heb acht geslagen op den werkelijken, en niet op den eventueel mogelijken uitslag. Ja, maar dat is omdat, onder den ongunstigsten samenloop van omstandigheden dien men bedenken kan, het verkrijgen van dien uitslag geen de minste inspanning heeft gekost en dat het blijkbaar is dat die nimmer twijfelachtig kon zijn,

"In Februari 1841 ontbrak aan het personeel der krijgsmacht op Sumatra ruim 1200 man; en dewijl de strategische indeeling der korpsen vroeger natuurlijk was gebaseerd geweest op hunne volle sterkte, volgde reeds hieruit dat door eene zoo groote tekortkomst meer gapingen ontstonden dan wanneer die minderheid organiek bestaan had en daarop dus gerekend had kunnen worden voor de betere concentratie der werkelijk beschikbare middelen.

"In den vroegen morgen van den 24n Februari brak de opstand zoo plotseling en onverwacht uit, dat het den oproerlingen gelukte, door partijgangers de gemeenschap der onderscheiden korpsen in de Padangsche Bovenlanden te bedreigen en gedeeltelijk af te snijden; zoo ook die met de Benedenlanden.

„De commandant der troepen in de Padangsche Bovenlanden, destijds resideerende te Fort de Kock, tot welk punt de Batipoeërs in den morgen hunne strooptochten hadden uitgestrekt, ontbood onmiddellijk twee compagnieën van het 10e bataljon uit Paja Koemboeh (L. Kota's), welke compagnieën reeds in den avond van denzelfden dag, zonder verhinderd te worden, te Fort de Kock aankwamen.

„Den resident, die zich te Priaman bevond, gelukte het ook door de Lima Badaks en over Kota Gadang zonder escorte Fort de Kock te bereiken, terwijl de commandant voormeld twee stukken veldgeschut uit Bondjol vraagt, welke stukken, door de trouwe hulp der bevolking, onder een geleide van slechts 25 inlandsche militairen, ook doorkomen; alle omstandigheden, welke reeds ten duidelijkeste aanwezen dat de massa der Maleische bevolking zich vooralsnog minstens passief gedroeg.

„Den 28n Februari besluit de commandant, met de twee Europeesche compagnieën van het 10e bataljon en een veldstuk naar de zijde van Padang Pandjang te rukken; hij vat echter ter hoogte van Goegoeg Sigandang post en is bedacht om, alvorens verder te gaan, de oude versterking aldaar te herstellen en tot hare wapening geschut uit Bondjol te laten komen.

„Van dien tragen maatregel teruggehouden door den van mij ontvangen bepaalden last om zonder dralen door te tasten, rukt hij den 2n Maart tot Passar Raba door.

„Intusschen waren reeds sedert het uitbarsten van den opstand zes dagen verlopen; de vijand had tijd gehad, meer middelen te vergaderen en den weg gedeeltelijk te coupeeren; zijn euvelmoed werd aangevuurd door de weifelachtige houding onzer troepen, in dezelfde mate als het vertrouwen zonk bij de hulptroepen van Agam, die daarvan insgelijks getuige waren en bovendien te weten kregen, dat de colonne zich van geen genoegzamen voorraad munitie voorzien had, zoodat een gedeelte dier hulpbenden redding zocht in de vlucht en de commandant der troepen zelf op de noodlottige gedachte kwam om, met achterlating van zijn geschut, te trachten insgelijks op Fort de Kock terug te trekken, — toen in den namiddag de colonne, uit Padang getrokken, door de Kloof deboucheerde en kort daarop zich met de in échec gehouden troepen van Fort de Kock verenigde.

„Voor geen militair, met het terrein en met de inlandsche wijze van oorlogen bekend, bestaat echter de minste twijfel dat, zoo de luitenant-kolonel Neuhaus zonder het afwachten van geschut

uit Bondjol, of later nog op defensieve plannen bedacht te zijn, den 25n rechtstreeks naar Padang Pandjang was opgerukt, hij die plaats ook dien dag zonder hindernis zou hebben bereikt, waardoor het garnizoen van Goegoeq Malintang en het hoofdmagazijn van oorlog aldaar gered ware geworden, de gemeenschap met de benedenlanden door de Kloof opengehouden; en de Batipoeërs, welke beducht moesten zijn voor den aanval onzer troepen uit de zuid, waren van dat oogenblik af reeds in hun eigen beperkt gebied teruggedreven geweest, en de geheele zaak nog veel spoediger gesmoord geworden dan thans het geval was.

„Verrassing en bevreemding zijn in de zaak van Batipoe in het algemeen meer karakteristiek geweest dan eigenlijk gevaarlijk, en helpen thans nog om die met zwartere kleuren af te malen dan zij verdient.“

Het merkwaardigste feit in het hier besproken tijdvak was ontegenzeggelijk de heldhaftige verdediging van het reduit van Goegoeq Malintang. Die verdediging is uitvoerig door Lange (II bl. 425—432), en op zijn voetspoor door andere militaire schrijvers verhaald; in het *Indisch Militair Tijdschrift* van 1887 (II, bl. 193) is het journaal van den dapperen commandant, den 2n luitenant J. B. Banzer, opgenomen. Wij zullen er daarom hier niet over uitweiden, maar alleen eene plaats geven aan de dagorder van 5 Mei 1841, waarbij de legercommandant, generaal Cochins, van den opstand, en vooral van het heldenfeit van Goegoeq Malintang kennis gaf aan de Indische krijgsmacht:

„Een met sluw verraad gesmeede, op vele plaatsen tegelijk met woede uitgebarsten en het minst te verwachten volksofstand stoorde andermaal de rust op Sumatra, doch onze krijgsmacht heeft dien als met een tooverslag bedwongen.

„Door gecombineerde manoeuvres was Batipoe, het brandpunt van den opstand, spoedig overmeesterd en de mouterij in hare geboorte gesmoord. De opstandelingen zijn getuchtigd en de hoofdmouter Kali Radja, nu afgezette regent van Batipoe, die zich op genade heeft overgegeven, is naar Java gevoerd om, ver van de graven zijner vaders, zijn leven in ballingschap te eindigen.

„Hebben de opstandelingen ditmaal eene zeldzame vermetelheid in het aanvallen onzer sterkten getoond, — de dapperheid der onzen heeft heerlijk uitgeblonken.

„De overwonnen trotsche Sumatraan is, schaamtevol kruipende,

den bevelhebber de voeten komen kussen en om genade smeeken; zoo hangt voor den verrader het zwaard der wraak aan het einde, en is vernedering de straf voor verwaten hoogmoed.

„Kameraden, die met mij trotsch zijt, te behooren tot een leger, dat uitmunt in beleid, in moed en in trouw; dat aanhoudend strijdt en waakt voor de rust van Neêrlandsch-Indië, en zich hoogst verdienstelijk maakt bij Vaderland en Koning, — hoe hoog stijgt ons gevoel door het schitterend wapenfeit, hetwelk ditmaal weder op Sumatra is bedreven en aan Herman De Ruyter, Claessens, Muller en Osman, en aan Van Speyk herinnert; een feit, zoo roemrijk als eene behaalde overwinning, dat eervolle weerklank vindt in het hart van elke brave, en waardig is met gulden letteren in de krijgsgeschiedenis van Nederland te worden opgeteekend.

„Slechts een vijftigtal van onze manschap, onder het bevel van den 2n luitenant J. B. Banzer, hield rustig en argeloos post te Goegoeq Malintang; onverhoeds wordt het voor de kleine bezetting te uitgestrekt retranchement door duizende, moord en verwoesting ademende opstandelingen overweldigd

„Onze braven, die tenauwernood te wapen hadden kunnen snellen, zonder patronen, trekken, zich met de bajonet verdedigende, in het reduit, dat nu door de muitelingen, echter zonder beleid, bestookt wordt. De verdediging wordt met bedaardheid en overleg, en met het heldenvoornemen om in den uitersten oogenblik den brand in het kruit te steken, volgehouden; doch nu dreigt der bezetting hongersnood!

„Een aantal dapperen sneuvelt of wordt gekwetst, en het gebrek, gepaard aan vermoeidheid, stelt menigeen buiten gevecht.

„Aanzoeken bij den braven Banzer, om heimelijk dien hópelooszen post te verlaten, worden desnietteenstaande en bij herhaling afgewezen. Maar nu ziet hij zich achtervolgens door verscheidene inlandsche soldaten, die verklaard hadden zich wel dood te willen vechten doch niet te willen doodhongereren, verlaten. Het getal weerbare mannen verkleint aanmerkelijk, en, tot overmaat van ramp, stelt een slagregen de meeste geweren buiten gebruik.

„Na vier dagen alzoo volhard en zich te vergeefs met de hoop op ontzet gevleid te hebben, besluit de luitenant Banzer, na vooraf met zijnen braven kameraad, den officier-betaalmeester Keppel, te hebben beraadslaagd, om met zijne getrouwen den post te verlaten en zoo mogelijk te ontkomen.

„Maar onder hen zijn drie zwaar gekwetsten; deze braven willen

achterblijven om den brand in het kruit te steken en met de muitelingen te vergaan.

„Na den kameraadschappelijken handdruk en een wapenbroederlijk vaarwel, trekt de kleine bezetting uit, begunstigd door eenen donkeren nacht. Zij verdeelt zich. Deze aftocht gaat gepaard met verschrikkelijke omstandigheden, door wildernissen en rivieren. over hooge rotsen en langs onafzienbare diepten, des daags verscholen en gestadig vervolgd.

„Eindelijk wordt de luitenant Banzer, op het oogenblik dat hij aan redding wanhoopt en van gebrek en ellende denkt te bezwijken. door onze troepen ontmoet, en ziet hij zich met zijne volgelingen wonderbaarlijk gered, behalve zijn braven kameraad, den officier-betalemeester Keppel, wiens krachten, kort na het verlaten van den post, hem begaven en die — als ware te Goegoeq Malintang de keur van oud Hollandsche moed en zelfverloochening vereenigd geweest — *op eigen verzoek* is achtergelaten geworden.

„De muitelingen, nu het reduit geheel zonder verdediging wanende, trekken daarbinnen, doch bij het kruit brandt de lont, en waken onze drie helden. Eene verschrikkelijke losbarsting getuigt weldra van de edele zelfopoffering en van het gehouden woord.

„Brave Schelling, Marien en Sosmito! Het Indische leger *eert* Uwe nagedachtenis: te Goegoeq Malintang zij een gedenkteeken gesticht en daarop uwe namen geschreven, tot beschaming van den muiter en tot roemrijke herinnering aan Uwe heerlijke daad.

„Zijne Excellentie de Gouverneur-Generaal heeft den 2ⁿ luitenant Banzer en den door zijnen officier hooggeprezen sergeant Van Holy respectievelijk tot 1ⁿ en 2ⁿ luitenant voor verdienste op het slagveld buitengewoon bevorderd en daarmede de geheele bezetting, voor haar manmoedig gedrag, aanvankelijk belooning geschonken. Hoogst Dezelve beveelt mij, 's Gouvernements tevredenheid te kennen te geven aan de troepen, die ditmaal zoo bijzonder hebben uitgemunt in het algemeen, en den kolonel Michiels in het bijzonder, met bijvoeging dat zulks ter kennis gebracht zal worden van onzen hoogst geëerbiedigten Koning.”

Uit de Algemeene Order voor het Indische leger, no. 6 § 1 van 1842, blijkt dat de bezetting van Goegoeq Malintang had bestaan uit 2 officieren, 12 Europeanen en 36 inlanders.

Van dezen waren, toen de opstand uitbrak, 1 Eur. en 1 inlandsch soldaat op transport. Een inlander was in den avond van 24 Februari

naar Fort de Kock gezonden om een rapport over te brengen, maar onderweg vermoord; een overleed in het reduit aan zijne wonden. Dertien inlandsche soldaten waren heimelijk afgetrokken; 2 Europeanen en 1 inlander (Johan Georg Schelling, sergeant-geweermaker, François Marien, Eur. soldaat en Sosmito, inlandsch soldaat) vonden den heldendood in het buskruitmagazijn. Banzer trok alzoo af met 9 Europeanen en 19 inlanders, van welke 3 Europeanen en 3 inlanders onderweg vermoord werden en een inl. soldaat in het hospitaal te Padang aan zijne wonden overleed. De tweede officier, de betaalmeeester Keppel, bezweek onderweg.

Bij Koninklijk besluit van 24 Februari 1842 n°. 76 werden, behalve Banzer, de 6 Europeanen, die overgebleven waren, allen versierd met de Militaire Willemsorde; de 15 inlanders ontvingen de medaille voor moed en trouw.

Nadat de opstand gedempt was, bleef er — zeer verklaarbaar — nog een geest van wantrouwen tegen de inlanders en hunne hoofden achter bij menig ambtenaar. Michiels maakte aan de daardoor opgewekte gisting een einde door zijn circulaire, dd. 7 Mei 1841 n°. 736, aan de civiele ambtenaren in de Padangsche Bovenlanden; door zijne publicatie van 12 Mei 1841, tot de bevolking gericht, en niet het minst ook door de wijze, waarop, den 22ⁿ Mei, aan deze publicatie algemeene bekendheid werd gegeven.

De circulaire van 7 Mei was van den volgenden inhoud:

„In aanmerking nemende dat gebrek aan harmonie in de behandeling der Bovenlandsche zaken en een onderling wantrouwen tusschen de civiele autoriteiten en inlandsche hoofden aanleiding geeft tot misverstand, verwarring en een geest van woeling, die behoort te worden tegengegaan,

„zoo is dienstig geoordeeld:

„De civiele autoriteiten in de residentie Padangsche Bovenlanden bij deze aan te bevelen:

1°. „om de natuurlijke verhouding, waarin zij tot den resident staan, niet uit het oog te verliezen en zijne leiding en instructiën te volgen;

2°. „om in alles, wat onder deze omstandigheden mocht ondernomen worden, meer bedaardheid, beleid en energie aan den dag te leggen, alle confusie en hopeloosheid te vermijden, niet te gretig gehoor te geven aan oorblazers, wien het meestal om persoonlijke wraak te doen is en die in tijden van verwarring er alijd op uit zijn om

het bestuur als middel ter bevrediging van hunne eigen wraakzucht te doen dienen, vooral niet te lichtvaardig geloof te slaan aan ingebeelde samenzweringen, maar ieder met vertrouwen en welwillendheid te behandelen; vooral de hoofden en minderen voor te houden, en ook zelf wel te begrijpen, dat het Gouvernement niets van de Maleiers wil dan dat, wat hunne rust en welvaart kan bevorderen, dat zij dus de onruststokers, die het tegendeel willen, in het oog moeten houden en uit hunne kampongs moeten weren; dat zij, hoofden, voor het behoud der rust in hunne kampongs verantwoordelijk zijn en overeenkomstig de adat moeten zorgen dat alles in orde blijve, moetende overigens van hen niet meer gevergd worden dan zij in redelijkheid kunnen doen.

„Ik verwacht dat hierdoor de valsche positie waarin men tot de Maleiers geraakt is zal ophouden en voeg hierbij eene bekendmaking, ter afkondiging, met last om daaraan de meeste publiciteit te geven.”

De hierbedoelde bekendmaking, die den datum droeg van 12 Mei, luidde als volgt:

„Volkeren der Padangsche Bovenlanden!

„Sedert vier jaren genoot Gij de weldaden van vrede en rust, veiligheid van personen en eigendommen, bevordering van alle takken van nijverheid en handel.

„Zonder dat daartoe door het Gouvernement de minste aanleiding was gegeven, is de verwoestende kreet des oorlogs opnieuw in eenige landschappen geheven en velen uwer, schuldigen en onschuldigen, zijn daarvan het slachtoffer geweest; menschenbloed is vergoten, negorijen zijn verbrand, goederen en vee geroofd.

„Maar in weinige dagen is de vrede hersteld en aan de rampen een einde gemaakt. Ik heb het gebeurde als eene dwaling beschouwd, en vergiffenis is aan alle negorijen geschonken die zulks gevraagd hebben, en aan Uwe vrouwen en kinderen alzo de vrijheid verleend om naar hunne woningen terug te keeren.

„Niettemin is mij ter oore gekomen dat eenige boosdoeners blijven trachten, Ulieden van het goede spoor aftebrengen. Ik vermaan U daarom, aan geene valsche inblazingen het oor te leenen. Stelt vertrouwen in het bestuur, dat geen ander oogmerk heeft dan de algemeene welvaart; maakt Uwe grieven of bezwaren bekend, en zij zullen met vaderlijke bezorgdheid en onpartijdigheid worden overwogen.

„Ik verklaar plichtig bij deze en verlang dat zulks aan kleinen en grooten bekend gemaakt worde, dat geen individu, die al of

niet deel mocht hebben genomen aan de jongste onlusten en nu tot inkeer gekomen is, nader deswege zal mogen worden vervolgd of in eenig opzicht gemolesteerd, maar daarentegen ook, dat ik de middelen en den wil heb om diegenen, welke opnieuw de rust zouden willen storen, met de uiterste gestrengheid te bestraffen.

„Weert daarom zoodanigen van U af; het is de eenigste weg om het leven en het geluk Uwer vrouwen en kinderen en andere eigendommen te waarborgen.

Padang Pandjang, 12 Mei 1841.

MICHIELS.

Ten einde deze publicatie alom bekend te doen zijn en als het ware het zegel te drukken op de herstellende goede verstandhouding tusschen bestuurders en bestuurden, bepaalde Michiels dat op den 22n Mei te Fort van der Capellen eene algemeene vergadering van de hoofden der Padangschc Bovenlanden zoude plaats hebben.

Die vergadering, in tegenwoordigheid van duizende Maleiers gehouden, voldeed geheel aan de verwachting: geen der hoofden ontbrak, allen vertoonden zich in hunne fraaiste kleeding, onder allen heerschte de beste geest.

In tegenwoordigheid van Michiels las de resident Steinmetz de publicatie voor; hij deed daarna deze woorden tot de hoofden volgen:

„Hieruit ziet gij, dat het Gouvernement lankmoedig is, hoewel het niet aan de middelen ontbreekt om een gewapenden opstand te straffen. Maar evenals de Goddelijke Voorzienigheid vergiffenis schenkt aan hen die berouw hebben, zoo wordt door den kolonel-Gouverneur, als vertegenwoordiger van het Hooge bestuur van Indië, voor ditmaal vergiffenis geschonken aan allen die misdään hebben en tot inkeer gekomen zijn, en dat onder de volgende voorwaarden:

„Vooreerst, dat alle geleden verliezen, voor zoover dat nog niet geschied mocht zijn, zullen worden vergoed en alle vernielde gebouwen weder hersteld.

„Ten tweede, dat, te rekenen van dezen dag, elke negorij aansprakelijk is voor alle daarbinnen gelegen eigendommen van het Gouvernement, van zijne dienaren en van particuliere personen, hetzij dat die bewoond zijn of niet, hetzij dat het Gouvernement goedvindt die door troepen te doen bezetten of niet; — elk fort, elke enkele woning en elke verzameling van woningen staan onder Uwe onmiddellijke verantwoording, al ware het ook dat die ledig stonden.

„Ten derde, dat van heden af alle opschudding een einde neemt,

daar deze tot niets anders strekt dan tot belemmering van het herstel van rust en orde en tot aanmoediging van vagebonden, en eene nieuwe poging tot opstand het land weder in het ongeluk zou storten, daar de straf dan geducht zoude zijn.

„Keert dus allen terug in vrede. Zet alle denkbeeld van opstand op zij, zoo Gij Uwe huizen niet verbrand, Uw land niet verwoest wilt hebben. Laat de bevolking onmiddellijk den landbouw weder hervatten. Keert terug tot Uwe sawah's, tot Uwe tuinen, tot Uwe ladangs, want daarin is Uwe rijkdom gelegen; daardoor alleen kan de handel bloeien, daardoor alleen kunt Gij Uwe eigendommen, Uwe huizen, Uwe kleeding, Uwe sieraden vermeerderen en verfraaien.

„Zorgt voor de nakoming van alle bevelen die U van wege het Gouvernement, tot algemeen welzijn, tot onderhoud der wegen, bruggen en gebouwen gegeven worden.

„En dan zal alles vergeven en vergeten zijn en de zegen des Heeren op deze landen en op Ulieden nederdalen. Dat zij zoo!”

Na afloop der vergadering had eene wapenschouwing plaats, die grooten indruk maakte; en Michiels kon naar Padang terugkeeren met de volkomen overtuiging, dat de rust niet alleen geheel hersteld, maar zelfs beter verzekerd was dan ooit te voren.

Enkele onruststokers, die nog rondzwierven, vonden weinig of geen aanhang. Zoo werd, in de loop der maand Juni, een kleine mobiele colonne gezonden naar Siroekam, waar zekere Datoe Soetan de bevolking trachtte op te ruïen. Nabij Soepajang vond men hem met een 30-tal gewapende volgelingen, die het vuur openden maar al spoedig, met verlies van eenige dooden, waaronder Datoe Soetan zelf, uiteen gedreven worden. De bevolking was, met vrouwen en kinderen, geheel rustig gebleven. (Gouv. besluit van 11 Augustus 1841 n°. 6).

Aan het slot van dit Hoofdstuk gekomen, wenschen wij nog het oordeel van den Gouverneur-Generaal Merkus te doen kennen omtrent de met den opstand van Batipoe verband houdende handelingen van den kolonel Michiels, die intusschen, zonder dat een voordracht uit Indië was afgewacht, bij Kon. besluit van 29 Augustus 1841 n°. 9 benoemd was tot Commandeur der Militaire Willemsorde.

Bij zijnen kabinetsbrief van 6 October 1841 n°. 239 L^a YY schreef Merkus:

5^e Volgr. VI.

— — „Onder hen, die tijdens de jongste hoogstmoeielijke en gevaarvolle verwikkelingen ter Westkust van Sumatra door moed en beleid hebben uitgemunt, bekleedt wederom de eerste plaats de verdienstvolle krijgsman, wiens reeds zoo menigmaal gebleken vastberadenheid en voortvarendheid in zeer korte dagen een oproer hebben bedwongen, hetwelk elken dag gevaarlijker worden moest en de vruchten van eenen twintigjarigen hardnekkigen strijd dreigde te vernielen.

„Voor dezen uitstekenden dienst is den kolonel Michiels bij mijn besluit van den 15ⁿ Juni no. 1 de dankbetuiging van het Indisch bestuur kenbaar gemaakt. In hoever, en zoo ja op welke wijze de Koninklijke tevredenheid nog behoort tusschenbeide te treden na al de lauweren die de kolonel Michiels in de gelukkige gelegenheid is geweest in te oogsten, is een punt welks beslissing ik aan hogere beoordeeling moet overlaten, omdat bij zoovele verdiensten de gewone maatstaf tot het aanvragen van belooning aan het Opperbestuur als het ware te kort schiet.” — —

Omtrent den resident Steinmetz schreef de Gouverneur-Generaal bij dezelfde gelegenheid:

— — „Na den kolonel Michiels komt voor belooning in aanmerking de resident der Padangsche Bovenlanden C. P. C. Steinmetz, wiens doeltreffende, door moed en bedaardheid gekenmerkte maatregelen, volgens getuigenis van den civielen en militairen gouverneur ter Westkust van Sumatra, het meest hebben bijgedragen, niet alleen om verderen afval te verhinderen maar ook om den uitgebroken opstand te dempen.” — —

II.

Beschouwingen van Michiels over onze verhouding jegens de Maleiers. —
De meeningen dienaangaande van Baud en Merkus.

Het is voor hem, die den ontwikkelingsgang onzer heerschappij ter Westkust van Sumatra wil bestudeeren, van het hoogste belang dat hij in de gelegenheid gesteld worde, na te gaan hoe zich de verhouding tusschen ons bestuur en de bevolking gaandeweg wijzigde.

Van deze stelling uitgaande, meenen wij ons, in dit Hoofdstuk, eenige mededeelingen te moeten veroorloven omtrent die verhouding in 1842, gelijk deze door Michiels werd waargenomen.

De lezer herinnert zich, dat in 1833 aan de bevolking was toegezegd, dat het bestuur zich niet zoude bemoeien met het inwendig bestuur des lands, noch met het gezag der eerste hoofden en panghoeloes, noch met de rechtspleging enz. Met andere woorden: de bevolking was gelaten in het bezit harer politieke en huishoudelijke rechten.

Maar de omstandigheden waren machtiger geweest dan de geschreven wetten, en naarmate de invloed onzer ambtenaren veld won, kon dat beginsel onmogelijk onveranderd blijven.

Duidelijk werd dit in het licht gesteld door Michiels, in zijnen brief van 23 Maart 1842 n°. 538, die tot dusver niet is openbaar gemaakt en dat toch o. i. alleszins verdient. Na toelichting eener quaestie, die zich had voorgedaan en ons thans geene belangstelling meer kan inboezemen, schreef hij bij die gelegenheid het volgende over onze verhouding jegens de Maleiers:

„Ten volle toestemmende, dat eene te ver gedrevene en dus ook onverstandige bemoeienis van de zijde der Gouvernements-ambtenaren in de huishoudelijke aangelegenheden van het inlandsch bestuur niet alleen overtollig, maar ook schadelijk kan zijn, zou ik mij toch in het geheel niet kunnen vereenigen met het beginsel, dat alle tusschenkomst in de inlandsche rechtspleging zou moeten worden vermeden.

„De quaestie is, vermeen ik, geheel afhankelijk van het standpunt onzer politieke verhouding tot den Maleier; en de eerste vraag

is: berust de souvereiniteit bij het Nederlandsch bestuur, en erkent zich de Maleier als onderdaan daarvan?

„De eerste aanleiding tot den langdurigen en hardnekkigen oorlog, waarin wij op Sumatra zijn gewikkeld geworden, was reeds bemoeienis met eene ons geheel vreemde zaak: wij wilden den voortgang stuiten van eene secte van puristen, die zich tot openlijk doel voorgesteld had, de verbasterde zedelijke en geestelijke leer te zuiveren; wij werden hiertoe geroepen door de zwakste partij, die van hen welke de oude gewoonten of misbruiken nog voorstonden, en aangespoord door eenen zoogenaamden afstand van souvereiniteit over het Rijk van Menangkabau, hetwelk wij ons vleiden ten onzen voordeele te herscheppen. De oorlog had dus destijds wel het erkend doel van verovering, en daarbij kwamen de „politieke en huishoudelijke rechten“ der bevolking weinig in aanmerking, zooals de handelingen van den luitenant-kolonel Raaff in Tanah Datar enz. verder overvloedig bewijzen.

„Nadat die oorlog twaalf jaren gevoerd was geworden, komt men op het denkbeeld, dat de tegenstand, welke men ontmoette, was toe te schrijven aan den afkeer der bevolking van vreemde regeering en tracht men dien te verzachten door eene erkenning harer politieke en huishoudelijke rechten; eene erkenning, zoo daadzakelijk gelogenstraft door ons aanwezen in de binnenlanden en door onze bemoeienis in eenen inwendigen oorlog, waarvan het doel was *hervorming van politieke en huishoudelijke aangelegenheden*.

„Het is overigens geenszins mijn doel, de wijsheid te betwisten der inzichten, welke destijds tot den maatregel hebben aanleiding gegeven; gunstigen moreelen invloed heeft deze echter niet mogen hebben, — mogelijk omdat het oogenblik, daartoe gekozen, een oogenblik was dat de kansen des oorlogs voor ons min gunstig waren, en dat daarom de wantrouwende Maleier in de genomen beschikking eerder eene stille bekentenis van onmacht onzerzijds meende te zien dan een gevolg van meer liberale beginselen. En thans nog, wanneer hier te lande soms gesproken wordt van de publicatie, in het algemeen bekend onder den naam van *plakaat pandjang*, dan is gewoonlijk een glimlach het enige waardoor de Maleier zijne gedachten verraaft, of liever waarmede hij die omsluiert.

„Veel ontijdiger zou het intusschen geweest zijn, onder zulke omstandigheden (daar men, om zoo te zeggen, openlijk van de souvereiniteit afstand deed), souvereine rechten te willen uitvoeren door het aan de bevolking opdringen onzer instellingen of begrippen van rechtspleging; er moest, integendeel, zooveel mogelijk vermeden

worden zich met eenige huishoudelijke aangelegenheden in te laten, te meer nog daar de spanning der gemoederen eene richting had, die den inboorling zelven mindere belangen en huishoudelijke zaken ter zijde deed stellen. Zoolang de openlijke oorlog met de Padrische secte voortduurde, konden wij goedschiks de rol van scheidsmannen spelen. Toch werd destijds reeds begrepen dat eene tijdelijke tusschenkomst niet voldoende zou wezen, maar het eene noodzakelijkheid zou zijn, vaste posten te blijven bezetten en permanent eene militaire macht binnenslands te onderhouden, wilde men vrede en rust erlangen en handhaven. Hieruit vloeide reeds van zelf voort, voor die bevolking welke onze, of waarvan wij de zijde gekozen hadden, de verplichting om verscheidene heerendiensten te praesteeren, zooals het leveren van materialen, opwerpen van versterkingen, doen van transporten, onderhouden van wegen, enz. enz. Om die diensten geregeld te doen plaats vinden, en met minder ruwheid of willekeur dan voorondersteld worden kon onder geheel militair beheer plaats te vinden, werden ambtenaren aangesteld die, al was het maar om eene gelijke verdeling der lasten te maken, met de middelen en belangen der zoo menigvuldige kleine landschappen, en dus van zelf met de huishouding in aanraking komen; — alles in het belang van den inboorling. Onder voorwendsel om de wederzijdsche gemeenschap nog gemakkelijker te maken, werden vervolgens districts- of larashoofden door ons aangesteld: eene der Maleische huishouding geheel vreemde instelling. En toen eindelijk de openbare oorlog door kracht van wapenen geëindigd was, herleefden die kleine veeten van landschap tot landschap, van familie tot familie; twisten die, wilde men nieuwe onlusten voorkomen, eene onophoudelijke waakzaamheid en bemoeienis van de zijde van Gouvernements-ambtenaren vorderden; eene bemoeienis die, hoe ook omkleed, zeker moeielijk overeen te brengen is met het begrip van vol behoud van politieke en huishoudelijke rechten; en laten wij het althans maar voor ons zelven erkennen: in het bezit van die rechten zijn volkeren niet, waaraan het onderling oorlogen verboden wordt; waarvan het land, permanent, militairent geoccupeerd wordt door een vreemde natie; die voor die vreemden heerendiensten moeten presteeren; waarvan de voornaamste hoofden door eenen vreemde worden aangesteld, en die voor eenen vreemden rechter kunnen worden getrokken voor feiten, tegen diezelfde vreemdelingen, hetzij die al of niet binnen het ressort hunner eigene zoogenaamde jurisdictie gepleegd worden! Volkeren eindelijk, waar van zelfs het gebied nieuwe verdeelingen verkrijgt!

„Ik wil echter toegeven, dat de Maleier zich nog omtrent zijne ware verhouding illusies kon maken; zoolang althans Bondjol nog een bolwerk van onafhankelijkheid daarstelde, toen wij nog, en dat tot 1838 toe, aan die van de XIII Kota's, te Padang zelf, eene soort van hommage bewezen, kon hij ook onze souvereiniteit nog in twijfel trekken, en dit te meer dewijl hij zich, als bondgenoot, een gedeelte althans kon toeëigenen der voordeelen, door onze wapenen behaald. Het is dan ook aan dezen nog dubbelzinnigen politieken toestand, dat ik moet toeschrijven den nog na 1837 hier en daar ontmoeten tegenstand, of plaats gehad hebbende onrustige bewegingen, en eindelijk den opstand van Batipoe. Immers, dat volk was niet door onze wapenen ten onder gebracht, werd door ons in alle opzichten ontzien, en behandeld als een trouw bondgenoot op wiens bijstand groote prijs werd gesteld; natuurlijk dan ook, dat het zich machtig genoeg kon wanen om ons de souvereiniteit te betwisten. Ook gedroegen zich de overige volkeren als bloote aanschouwers van een tooneel, waarvan de uitslag allen twijfel omtrent dat punt zou wegnemen, — en weggenomen heeft.

„Zoo dan ook al niet te voren onze positie en handelingen althans de pretentie van souvereiniteit aanduiden, kon — nu allen voor de kracht onzer wapenen hebben moeten bukken en door allen zonder omwegen noch restrictie de eed van getrouwheid en gehoorzaamheid is afgelegd — geen inboorling hier te goeder trouw zijne verhouding als onderdaan voor zich zelve of anderen loochenen, evenmin als dat hem van politieke of huishoudelijke rechten niets meer zou overblijven dan de vergunning om daar, waar het ons niet betrof, zijne eigen rechtsbedeeling te behouden; en dus komt het er nu nog maar alleen op aan, te beoordeelen in hoever het met 's Gouvernements belangen overeenkomen kan, ook in dien opzichte gebruik te maken van de rechten, uit de souvereiniteit voortvloeiende.

„De meeste en voornaamste feiten, die tot rechtsgedingen aanleiding geven, zijn die van roof en moord; en zelden ontmoet men dat misdadigers en mishandelden van dezelfde soekoe, van hetzelfde landschap zijn, nog minder dat de misdadiger ter plaatse zijner misdaad betrapt en gevat wordt, dewijl de al te groote verbroekeling van grondgebied het ontkomen te gemakkelijk maakt. Door de meestal overdreven vorderingen van bloedgeld en andere vergoedingen, berustende op het stelsel van onderlinge solidariteit, nog meer door den trots en de onderlinge jalouzie der Maleiers, wordt zoodanige

zaak, althans in den tegenwoordigen verbasterden stand van constitutie, nimmer in der minne afgedaan en zoude steeds daaruit oorlog volgen. Hierin is, zal men zeggen, voorzien door de bepaling dat zij alsdan verplicht zullen zijn, hunne geschillen aan de arbitrage van Gouvernements-ambtenaren te onderwerpen; doch zoo deze tot dat oogenblik passief blijven, zoo zij niet vooraf, door eene goede politie te onderhouden, de ware toedracht der zaken leeren kennen en de ontwikkeling van het kwaad voorkomen, hoe zelden zullen zij dan beletten dat de partijen eerst tot dadelijkheden komen of, zooal openbare oorlog belet of gestuit wordt, welken waarborg levert zoodanig bestuur, of liever zoodanige regeeringloosheid voor rust en veiligheid van personen en goederen, — eerste vereischten evenwel tot de ontwikkeling van landbouw en nijverheid?

„Ook dit punt, zoo het mogelijk is, ter zijde stellende; welke voordeelen zullen er voor den inboorling, zullen er voor 's Gouvernements belangen voortspruiten uit onze onttrekking aan alle bemoeienis met de inlandsche rechtsbedeeling? Wie in de eerste plaats zijn dan de rechters, en op welke wetgeving berust de rechtsbedeeling? De rechters zijn tevens de hoofden van het inlandsch bestuur, en hunne inkomsten in beide qualiteiten bestaan in de boeten, waarmede de straf voor alle misdrijven kan worden afgekocht; maar deze hoofden kunnen niet anders meer beschouwd worden dan als ondergeschikte beambten van het Nederlandsche Gouvernement, zulks bewijst de aanstelling, aan de voornaamsten gegeven. Het volk, dat in den nog ruwen staat zijner beschaving, het strafrecht niet afscheidt van de privilegiën of de attributen van het hoogste bestuur, zal dan ook steeds het Gouvernement, waarin de souvereiniteit gevestigd is, aansprakelijk houden voor de rechtvaardigheid des rechters; en welk een gevaarlijk wapen kan dan niet, in handen van kwaadgezinden, eene onvoorwaardelijke afstand worden van souvereine rechten, juist in dat eene punt! De ondervinding heeft immers reeds te dikwijls aangetoond, hoe geneigd de inlandsche hoofden zijn, hunne eigene wraakzuchtige en hebzuchtige oogmerken en de daaruit voortvloeiende handelingen te doen voorkomen als afkomstig van de bevelen van het Nederlandsche Gouvernement, en alzoo te trachten, het hatelijke hunner gedragingen aan dat Gouvernement toe te wijzen!

„En wat verstaan wij eindelijk wel onder eigendommelijke rechtsbedeeling en rechtspleging van den Maleier? Maar daarvan bestaat immers niets meer, dan zeer duistere en verwarde overleveringen! De priesters, de eenigste bezitters van de weinige bestaan hebbende

schrifturen, eenigste leermeesters der jeugd; de priesters, door de oude Maleische wet van alle bemoeienis met het bestuur uitgesloten, hebben niet verzuimd, gedurende het ruim tijdvak dat de Padrische partij de bovenhand had, de schrifturen te vernietigen, de overleveringen te vervalschen en aan de onder hunne leiding opgroeiende generatie nieuwe beginselen in te prenten. In eenige landen, zooals de L Kota's, de VIII Kota's, Halaban enz. is zelfs nu nog het Padrisch bestuur blijven bestaan, met meer of minder concessiën aan de oude volksgewoonten. In andere landen, waar het soekoebestuur naar de zoogenaamde adat is hersteld, is dit ook niet geschied zonder dat verschillende wijzigingen daarin geslopen zijn, en buitendien moesten noodwendig en Padrisch en Maleisch bestuur, Padrische en Maleische gewoonten, door den aard der verhouding van beide partijen tot en het contact met vreemde overheerschers gedurende het ruime tijdvak van 16 jaren wel veel van hunnen eigendommelijken vorm verliezen, en wijzigingen in hunnen aard ondergaan.

„Ik heb het reeds meermalen gezegd: de hardnekkige en bloedige worsteling van partijen, die niet dan door het geweld der wapenen van een derde opgehouden heeft in openlijke oorlogen te tieren, heeft in den boezem der soekoes en der familien zaden van oneenigheid nagelaten die, wil de rust duurzaam zijn, van de bemiddelaars eene onophoudelijke en eene geheel huishoudelijke waakzaamheid en zorg vereischen; want het is alleen de hand, die de voornaamste wonden heeft geheeld, welke nieuwe scheuringen kan beletten en, wel verre dat de bevolking afkeerig zoude zijn van zoodanige inwendige bemoeienis, gevoelt zij ten volle de behoefte aan een krachtadig en beschermend gouvernement en, onder de leiding daarvan, jeugdiger en meer met tijd en omstandigheden strookende instellingen, waarvan zeker eene regeling of althans wijziging van de rechtspleging niet geheel kan worden uitgezonderd.

„Zoo het onder den tegenwoordigen stand van zaken eene soort van bespotting zoude wezen, aan een volk, dat geene nationaliteit meer bezit, te zeggen: wij eerbiedigen Uwe nationale instellingen, wij erkennen U in het volle bezit uwer politieke en huishoudelijke rechten, — dan zou het eene droevige gunst zijn, aan dat volk te zeggen: bij U bestaat geene wetgeving, geen orde, geen politie, al Uwe huishoudelijke rechten zijn verbrokkeld en verbasterd; doch wij laten U h t privilege eener eigene rechtsbedeeling, eener eigene politie, voor zoover wij ons niet direct aangerand gevoelen. Tegen zoodanige

handeling pleiten en moreele, en ook politieke redenen; want zoo zedelijke verbeteringen in het algemeen voor een ordelijk bestuur niet onverschillig zijn, is het even onbetwistbaar dat kennisnemen van judiciële zaken de weg is langs welke het diepst kan worden gedrongen in het vertrouwen van den inlander, individueel en in massa, en gevolgelyk ook op hem de zedelyke invloed kan worden uitgeoefend die onmisbaar is, willen wij rust en vrede op vaste gronden doen steunen en verbeteringen aanbrengen.

„Maar om hiertoe te geraken, om daartoe zelfs met eenige vrucht te kunnen werken, was vooraf noodig, dat ons recht van souvereiniteit, of liever de macht om die souvereiniteit te doen gelden, ook meer en meer gevestigd werd; nog minder in den aard van den Maleier dan in dien van andere volkeren kan het vallen, zich, in welke zaken ook, aan de uitspraak van anderen te onderwerpen wanneer hij aan den rechter of bemiddelaar de macht niet toekent, om zijne uitspraak te doen gelden. Daarom heeft onze zedelyke invloed op Sumatra steeds den tred gevolgd van den voor- of achteruitgang onzer gewapende pogingen om de souvereiniteit te verkrijgen. Het was naarmate dat die pogingen aan ons bestaan in de binnenlanden meer kracht en duurzaamheid schenen te verzekeren, dat eene werkelijke toenadering van den inboorling tot het Europeesch bestuur heeft plaats gehad; en terwijl hij meer vertrouwen leerde vestigen in de politieke bedoelingen van het Gouvernement, vermeende hij ook, bij een nauwer verkeer met de Europeesche bestuurders in hunne beginselen en handelingen een soliederer waarborg te vinden dan bij zijn eigen hoofden, voor eene onpartijdige en onbaatzuchtige rechtsbedeeling. Hij wilde daarom gaarne, hij vorderde zelfs dat diegenen, welke over de grootere belangen des lands konden beschikken, ook van zijne huishoudelyke zaken kennis namen, en gevoelde zijn trots minder beleedigd bij gehoorzaamheid aan de macht, voor welke allen hadden moeten bukken, dan door zich, zelfs in de minste zaken, aan de beoordeeling of beslissing zijner landgenooten te onderwerpen.

„De bemoeienis der residenten en andere Gouvernements-ambtenaren is uit dien hoofde dagelijks van eenen meer huishoudelyken aard geworden, en het is aan het toenemend vertrouwen, langs dien weg verworven, dat ik grootendeels moet toeschrijven dat oproeringen en onruststokers in de laatste tijden veel minder of geen bijval hebben gevonden bij de massa der bevolking; eene massa die zich, hier te lande, niet zoo licht als in andere Oostersche ge-

westen door blinde gehoorzaamheid aan hare hoofden laat wegslepen, maar integendeel, door den aard harer instellingen, vrij denkend is en hare eigen belangen overweegt.

„Ik wil bij dit alles in geen en deele beweren dat het voorzichtig of doelmatig zoude zijn, onze begrippen en instellingen aan den Maleier op te dringen; maar wel, dat bij hem tot verbeteringen eene strekking bestaat, waaraan het thans de taak van 's Gouvernements ambtenaren is, eene leiding te geven; en dat onze zedelijke invloed zoodanige hoogte bereikt heeft dat die bemoeienis noch ontijdig, noch aanstootelijk zal wezen, maar, integendeel, den inlander welgevallig.

„Sedert den jare 1830 op verscheidene tijdvakken in de gelegenheid geweest zijnde, het beloop der zaken op deze kust gade te slaan, was ik getuige van de omwenteling welke, bijzonder in de begrippen, aard en zeden van den inlander, van zelf plaats greep; eene omwenteling, waarin overigens het plotselinge en snelle, na eene groote staatkundige crisis, zooals die welke een einde maakte aan de *Padrische overheersching en daarentegen de souvereiniteit* van het Nederlandsche Gouvernement vestigde, meer in uiterlijken schijn dan in wezenlijkheid bestaat, omdat die moreele veranderingen door de voorafgegangene gebeurtenissen van bijna veertig jaren herwaarts voorbereid waren. Hetgeen nog kort geleden roekeloos of hersenschimmig zou voorgekomen zijn, kan thans zonder botsing en gemakkelijk geschieden. Zoo heeft zonder tegenspraak, zonder geweldadige middelen te moeten bezigen, de geregelde inning plaats gevonden der geldelijke vergoeding, de onderscheidene districten der *Padangsche Bovenlanden* opgelegd; zoo heeft de resident zich meer rechtstreeks in aanraking kunnen stellen met de mindere dorps-hoofden, en bij dezen de meeste gewilligheid gevonden tot het verdeelen der werkzaamheden voor nieuwe aanplantingen; zoo ontmoet de uitlevering van staats- of andere Maleische misdadigers geen het minste bezwaar meer; zoo vindt elkeen zeer wel den weg tot het Nederlandsch bestuur, wanneer hij zich mishandeld of benadeeld acht; zoo wordt het oor niet meer, of veel minder, geleend aan de inblazingen van dweeppzuchtige of andere onruststokers, maar hunne oplichting en verwijdering door de bevolking en hoofden zelven verlangd en in de hand gewerkt, — en in het algemeen de werking eener goede politie meer en meer bevorderd, waarvan, zoo die al niet tot volkomenheid gebracht is, de goede resultaten ook tot beveiliging van personen en goederen dagelijks meer proefondervindelijk bewezen worden.

„Op een tijdvak van overgang van eenen staat van woelziekte en regeeringloosheid, tot rust en vrede, zou het mogelijk minder doelmatig zijn, de natuurlijke en snelle strekking tot verbetering ook van 's lands instellingen en gebruiken door voorstellen tot vaste verordeningen, zoo in rechterlijke als andere aangelegenheden, te willen vooruitloopen. Ik heb alleen gewenscht, te kunnen aantonen, dat de omstandigheden het minder doelmatig maken, dat door Gouvernements-ambtenaren eene geheel lijdelijke houding zou worden in acht genomen in de uitoefening des rechts en der politie onder de inlandsche bevolking, maar dat het aan het hoofdbestuur dezer kust, en onder diens leiding aan de residenten, zou kunnen worden overgelaten, te waken dat de bemoeienis van mindere ambtenaren niet in kwelling van de bevolking ontaardt.

„Het is reeds in gebruik geraakt, dat bij vaste vergaderingen van inlandsche hoofden, onder voorzitterschap van de residenten of andere ambtenaren in hunne respectieve districten, rechtsgedingen zoowel als andere huishoudelijke belangen behandeld worden, en verslag gedaan wordt van al hetgeen politie en orde betreft; in zekeren zin zou dan kunnen gezegd worden dat de bemoeienis van Gouvernements-dienaren nimmer ongevraagd is en dus in de termen valt van arbitrage, waartoe hun de bevoegdheid en zelfs de last is gegeven, en dat gevolgelyk 's Gouvernements voorschriften betrekkeelyk de hun ontzegde bemoeienis met de inlandsche huishouding geene wijziging behoeven te ondergaan. Doch het zij mij vergund, in aanmerking te brengen dat die voorschriften steunen op politieke omstandigheden van eenen geheel anderen aard dan thans, en voor dubbelzinnige toepassing vatbaar zijn, dewyl sommige ambtenaren, die naar den letterlyken zin nemende, daarvan een dekmantel kunnen maken voor hunne onachtzaamheid en onverschilligheid, en anderen zich kunnen laten afschrikken van hetgeen ik juist beschouw als hun voornaamste plicht: immers op den voet, waarop thans de verhouding en omgang is tusschen de Europeesche ambtenaren en de inlandsche hoofden en bevolking, zal door dezen niets verholten worden gehouden dan juist met verraderlyke oogmerken en in gevallen die de rust en vrede in de waagschaal kunnen stellen. En hoe zullen complotten ontdekt worden zonder het houden eener goede politie, en hoe kan deze bestaan zonder dat de ambtenaren zich in nauwe aanraking stellen met de inlandsche huishouding?

Dit laatste is ook volstrekt noodig, wil ooit het doel bereikt worden hetwelk het Gouvernement zich voorgesteld heeft bij het,

ten koste van zoo groote opofferingen, in bezit houden der binnenlanden: uitbreiding van cultures. De Sumatraan — en hierin verschilt hij niet van andere Oostersche volkeren — wil aangespoord worden, zelfs tot hetgeen zijn eigen welzijn kan bevorderen; overreding is daartoe niet voldoende; hij moet met gepaste klem van autoriteit behandeld worden, en is daarvan niet afkeerig. Zijne eigene hoofden, zoo die ook niet zelven aansporing behoeften, missen den noodigen invloed; alles moet door tusschenkomst der Europeesche ambtenaren geregeld worden, aan alles moet door hen de hand worden gehouden, en ook dit kan niet geschieden zonder zich met de inlandsche huishouding in te laten, veel meer nog dan op Java plaats vindt, omdat hier zoo geen trapsgewijze aaneenschakeling van gezag bestaat.

Op grond van deze beschouwingen stelde Michiels aan den wd. Gouverneur-Generaal voor:

„te bepalen dat, in afwachting van het naderend tijdstip, dat zal kunnen worden overgegaan tot eene vaste reorganisatie der inlandsche rechtsbedeeling, het aan het hoofdbestuur te dezer kust zal worden overgelaten, door gepaste middelen het invoeren van nieuwe verordeningen, meer overeenstemmende met de omstandigheden, voor te bereiden; en

„aangezien de verschillende afdeelingen der aan het Gouvernementsgezag onderworpen landen op Sumatra's West- en Noordwestkust niet even rijp zijn voor het ontvangen eener betere huishoudelijke regeling van bestuur, aan het hoofdbestuur insgelijks over te laten, den ijver der ondergeschikte ambtenaren, die tot de trapsgewijze veranderingen moeten medewerken, naar politieke en andere omstandigheden te dirigeren, en te zorgen dat eene bemoeienis, die voortaan in het belang der opgezetenen, zoowel als van het Gouvernement, onvermijdelijk is geworden, niet in kwelling voor de bevolking ontaardt.”

Van dit schrijven werd, door Michiels, een duplicaat aangeboden aan den Minister van Koloniën bij de volgende missive, dd. 17 Juni 1842, n°. 1153:

„De politieke aangelegenheden, welke in eenig verband staan met de bevestiging van het Nederlandsch gezag, zoowel aan deze stranden als in het voornaamste gedeelte der binnenlanden, mag ik met gerustheid verzekeren zoo gunstig te zijn, dat zij niet alleen de belofte, maar ook den waarborg opleveren van duurzaamheid en toekomstige welvaart.

X
„Zoolang de zedelijke en materieele kracht van tegenstand der inlandsche bevolking niet geheel verbroken is geweest, moest van onze zijde een geëvenredigde inspanning van dwangmiddelen daartegenover gesteld worden. Naarmate de worsteling van langeren duur werd en zich over een uitgebreider terrein uitstreckte, moest ook van weerszijden diezelfde inspanning tragsgewijze toenemen; terwijl de aard van land en volk medebracht, dat de worsteling niet eindigen zou dan bij uitputting der zedelijke en andere krachten van eene der partijen. Dit deed de vorderingen langzaam, bijna onmerkbaar zijn, en liet, tot het laatste oogenblik toe, veel over aan de wisselvallige kansen des oorlogs: waaruit weder voortvloeide de natuurlijke twijfeling, of alle onze pogingen geen schipbreuk zouden lijden op den schijnbaar ontembaren aard van den Maleier. Het geheim van dezen tragen voortgang was echter veeleer gelegen in den bijzonderen aard der verdedigingsmiddelen, voortvloeiende uit de onderlinge politieke verhouding der inlandsche volksstammen en die toevallig eene hooge moreele en materiële kracht van tegenstand daarstelde tegen het indringen van een vreemden vijand, of althans tegen alle plotselinge uitbreiding van grondgebied. Elke kampong vormde, en vormt nog, een klein onafhankelijk gemeenebest, of, vereenigd met eenige der naastbijgelegene, een ook zeer beknopt bondgenootschappelijk staatje; dit laatste zelfs zelden meer oppervlakte beslaande dan door eenen voetganger, in middellijn, in eenen dag kan worden doorloopen. Deze groote verbrokkeling van regeering en van grondgebied had natuurlijk van oudsher tot menigvuldige twisten en oorlogen aanleiding gegeven en noodzaakte bijgevolg ook elk, zich op zijn plekje door alle middelen tegen overrompeling te beveiligen. Vandaar, dat het land in alle richtingen door fortificatiën doorsneden werd, op eene wijze die niet beter dan bij vergelijking met de lijnen van een schaakbord kan aangeduid worden. Uit den aard der zaak volgde ook, dat de wijze van oorlogen van den Maleier, behalve eenige strooptochten, defensief, en alzoo, dewijl het steeds onmiddellijk hard en grond gold, ook hardnekkig moest zijn. Bij de talrijker en meer samengedrongen bevolking van de z.g. Padangsche Bovenlanden was dit verschijnsel nog duidelijker; en, ofschoon ingeroepen door een gedeelte der bevolking, waardoor onze eerste stappen bevorderd werden, bleek het spoedig, dat het verder doordringen ons voet voor voet zoude worden betwist. Elk stormenderhand overgeklommen bolwerk stelde den soldaat slechts tegenover eene nieuwe linie of versterkte plaats; en wanneer men daarbij voegt de geringe, steeds

ongenoegzame militaire middelen — waardoor men zich gedwongen zag, ten aanzien zoowel van overwonnenen als van bondgenooten eene niet zelden tot zwakheid overhellende voorzichtigheid in acht te nemen — kan het minder verwondering baren dat het eene worsteling scheen, gelijk die tegen den veelhoofdigen draak, en die bijgevolg niet geëindigd kon worden dan door de nedervelling van den geheelen stam; en hiertoe kon alleen volharding brengen. De jaren 1837—1838 mogen met recht als het tijdperk van crisis gerekend worden.

De berenning en verovering van Bondjol was hiervan de eerste en voornaamste periode. Het onderwerpen der XIII Kota's en het vernielen van het rijk van Tamboesei deden de schaal onherroepelijk aan onze zijde overslaan, dewijl aan den woelgeest, moreel of materieel, geen steunpunt meer werd overgelaten. Met het slechten der versterkingsmiddelen van landschappen en kampongs is ook de euvelmoed en trots van den Maleier ten eenemale gefnuikt; en dezelfde oorzaken, die den tegenstand zoozeer hebben uitgerekte, zijn thans omgekeerd zoovele banden die hem in onderwerping houden en tot waarborg strekken voor eene rust, die nimmer meer langdurig of ernstig gestoord kan worden. Dezelfde verbroekeling van het inlandsch bestuur en van territoriaal gebied, waarvan ik hiervoren gesproken heb in een tegenovergestelden zin werkt hiertoe mede, dewijl zij nimmer eenige eenheid gedooft in den aanleg of de uitvoering van eenig ontwerp van opstand. Daarentegen zijn de standpunten der mobiele korpsen zoodanig gekozen dat zij in een paar marschdagen elkander de hand kunnen leenen; op de breedte, voor het vervoer van bespannen geschut geschikte wegen geen hinderpalen meer ontmoetende, en zonder aan kwaadgezinden den tijd te laten hunne verschansingen op te werpen.

„Een oorlog in het open veld is den Maleier steeds vreemd geweest, en het is veeleer te verwachten, dat alle oorlogszuchtige gezindheid van lieverlede bij de opkomende generatie zal verdooven dan dat zij eene nieuwe strijdwijze zoude leeren gebruiken. Het snel en gemakkelijk dempen van den zoo verraderlijk aangelegden opstand van Batipoe mag, geloof ik, wel als een duidelijk bewijs strekken ten gunste mijner grondstelling, en heeft het zegel gedrukt op het zedelijk, zoowel als materieel overwicht, door ons op Sumatra bevochten, terwijl door dienselfden val van Batipoe de laatste hinderpalen zijn weggeruimd, die de werking van een geregeld bestuur nog in den weg konden staan.

„Nog kortelings in de gelegenheid geweest zijnde, aan Zijne Excellentie den Gouverneur-Generaal eenige beschouwingen te onderwerpen betrekkelijk de tegenwoordige verhouding van het Nederlandsche bestuur tot de bevolking van Sumatra, hoop ik het niet ondienstig of ongelegen zal worden geacht, dat ik daarvan ook Uwe Excellentie een afschrift aanbied; omdat het daarin verhandelde hoofdzakelijk de strekking heeft, aan te toonen dat de tegenwoordige gunstige gesteldheid van zaken niet het bloot resultaat is van een tijdelijk overwicht onzer wapenen, dus ook wisselvallig en alleen steunende op de aanhoudende aanwending van directe dwangmiddelen, maar dat ook, schoon schoorvoetend, onze zedelijke invloed eene zelfstandigheid heeft verkregen die beter voor de bestendigheid van een rustig beheer pleit.

„Onder de verzekering, dat voortaan de rust op een onwrikbaren voet gevestigd is, moet nimmer verstaan worden dat behoudsmiddelen overtollig zouden kunnen worden, of dat de werking van het civiel bestuur geheel den steun van den sterken arm zou kunnen missen.

„De Maleier, zich onmachtig gevoelende zichzelven te beschermen of de onophoudelijke woelingen en oorlogen te voorkomen welke reeds uit den aard zijner voorouderlijke instellingen voortvloeiden en, bij de zoo groote verwarring waarin ten laatste die instellingen zijn geraakt, zeker thans een nog verderfelijker karakter zouden verkrijgen, wil wel gedwee afzien van zijne nationale onafhankelijkheid, echter steeds onder de voorwaarde, dat hem, in ruil, rust en vrede door zijne overheerschers zullen worden gewaarborgd. Het bestuur moet daarom eene ontzagwekkende houding blijven bewaren, en de midelen bij de hand hebben om de onruststokers dadelijk te bedwingen.

„Reeds onmiddellijk nadat de eerste woede van partijschap tusschen Padri's en Maleiers bekoeld was, werd door een groot gedeelte der bevolking eene lijdelijke houding aangenomen; vandaar, dat men in de tien laatste jaren geen massa's meer te velde zag trekken, en dat het oorlogen aan eene soort van militie, de doebalangs en heet-hoofden werd overgelaten.

„Men zag toen zelfs voorname hoofden en gansche landschappen die neutrale en dikwijls dubbelzinnige houding aannemen; en het is voldoende bewezen, dat onder diegenen, welke tot het beleg van Bondjol contingenten van hulpbenden leverden, velen tezelfder tijd gemeenschap met de openbaren vijand onderhielden. Dit kon destijds wel onze positie bedenkelijk maken, maar strekte niettemin tot bewijs dat, niettegenstaande de door ons hier en daar geleden nadeelen,

het vertrouwen begon veld te winnen, dat onze volharding eindelijk wel de zege zou bepalen; alzoo reeds aanvang van vestiging van zedelijken invloed.

„Thans, daar ik vermeen, genoegzaam vastgesteld te hebben dat de souvereiniteit ons niet meer betwist kan worden, behoort tot mijn verder onderwerp — dat n. l. om Uwe Excellentie naar mijn beste vermogen omtrent den stand van zaken in te lichten — ook eene korte beschouwing der resultaten, welke het onbetwist en ongestoord gebied over een zoo uitgestrekt gedeelte van Sumatra voor Nederland heeft opgeleverd of met billijkheid kan doen verwachten, en waaruit in de eerste plaats de vergoeding moet gevonden worden van de zoo belangrijke reeds gedane opofferingen, en die welke het beheer dier landen nog voortdurend zal vorderen.

„Van de eerste vestiging af van vaste posten op Sumatra's Westkust, hetzij onder het monopoliestelsel der oude Compagnie, hetzij nadat de souvereiniteit en het bestuur der koloniën op den Staat was overgegaan, bij het invoeren van vrijen handel en publieke belastingen, schijnt nimmer het doel geweest te zijn veroveringen te maken, maar wel alleen om, langs dan eenen of anderen weg, voor den handel en voor 's lands schatkist de meeste voordeelen te halen van het bestaande productief vermogen des lands; hetzij dat de voortbrengselen daarvan van de stranden-zelfen, of wel van de binnenlanden afkomstig waren.

„Het bezetten van de beste handels-débouchés, met voldoende macht om plaatselijk personen en goederen te beschermen, benevens eenige waakzaamheid ter zee om den smokkelhandel te beletten, was omtrent alles wat tot het doel vereischt of in het werk gesteld werd.

„Het jaar 1821 opende een geheel nieuw staatkundig en commercieel tijdvak door het vestigen van vaste posten ook in de binnenlanden, en de daarmede verbonden ontwerpen van uitbreiding van gebied.

„Dit ontwerp ging in den aanvang gepaard met, of was het gevolg van de hoop om van die landen, door het invoeren van een landelijk stelsel enz. even productieve wingewesten te maken als van Java; en toen het bleek dat dit in den geest en de instellingen van den inlander te groote, mogelijk onoverwinnelijke hinderpalen zou ontmoeten, werd niettemin de oorlog voortgezet, mogelijk omdat het terugtrekken ook moeielijk was, en tot eene gevaarlijke reactie konden aanleiding geven, en eindelijk met het openlijk afgekondigd doel, om den Maleier tot rust en vrede te dwingen, als zijnde daarvan de bloei van landbouw en handel afhankelijk.

„Niettegenstaande dan ook de dikwijls hachelijke omstandigheden, waarin de kansen van den oorlog ons in de binnenlanden brachten, lieten zich de voordeelen van het nog zoo onvolledig beheer over een gedeelte dier binnenlanden, of minstens van onze bezithouding, al dadelijk bespeuren in de aanzienlijke progressieve vermeerdering, welke de staten van in- en uitvoer sedert 1830 aantoonen; resultaten, te danken meerendeels nog maar alleen aan de veiligheid der gemeenschapswegen uit onze wingewesten naar de stranden ¹.

„Voor den landbouw was nog niets gedaan, en kon ook niets gedaan worden zoolang vrede en rust niet gevestigd waren. Dat beide, eens verkregen zijnde, gunstigen invloed moeten uitoefenen op de verdere ontwikkeling van landbouw en handel, is ontwijfelbaar.

„Ik wil echter stellen, dat dit alleen de inkomsten van 's lands schatkist niet tot die hoogte kan doen stijgen, dat daarin vergoeding gevonden wordt voor de voortdurende lasten van beheer en bezetting; doch wanneer een land, op alle wijzen zoo geteisterd als de Padangsche Bovenlanden, niettemin zulke rijke voortbrengselen ter markt kan voeren als b.v. 90,000 pikols koffie, welke verwachtingen mag men dan niet koesteren wanneer, begunstigd door vrede en rust, de nijverheid van den inlander nog wordt gedirigeerd en aangewakkerd door het toezicht van een geregeld bestuur? Ik mag zeggen dat die gegronde verwachtingen onbegrensd zijn; maar daartoe kon men niet komen, daarop kon men niet hopen voordat het Nederlandsch gezag over de wingewesten ten volle gevestigd was.

„Dat tijdstip is daar; terwijl de lasten hun hoogste punt bereiken hebben en zullen stilstaan, zoo niet verminderen, kan de hand met gerustheid en vertrouwen gelegd worden aan de middelen tot vermeerdering van 's lands inkomsten. Met deze taak is reeds van alle zijden een aanvang gemaakt door den geregelden aanplant van artikelen voor de Europeesche markt. Overal is regel en orde ingevoerd en wordt de inlander tot nijverheid aangespoord, want ook de Maleier heeft zij het in mindere mate dan de Javaan, nadrukkelijke aansporing noodig, zelfs in hetgeen zijn welzijn betreft, maar ook

¹ Uit een bij dit schrijven overgelegden staat blijkt, dat de voornaamste bronnen van inkomsten bedroegen:

in- en uitvoerrechten:	over 1830 f	146,284,	over 1841 f	1,096,120
verpachte middelen				
(waaronder het opium)	»	»	f	73,044
	»	»	»	»
verkoop van zout	»	1833 f	72,842	»
	»	»	»	»
				253,092

De waarde van den totalen in- en uitvoer was van f 1,093,995.85 en f 973,367.49 in 1830, tot f 4,097,611.40 en f 3,001,610.82 in 1841 gestegen.

mogen bij den steeds toenemenden invloed van een geregeld bestuur, daarvan even schoone vruchten als op Java worden verwacht. Echter steeds onder voorwaarde, dat de werking van dat bestuur geene botsingen meer ontmoet, noch in de stoornis van openbare vrede en rust, noch in den tegenstand, welke de aard der Maleische huishouding vroeger daartegen opwierp; hinderpalen, welke het hoofdzakelijk mijn doel is geweest, bij deze aan te toonen niet meer te bestaan of te kunnen bestaan bij den graad van vastheid en kracht, welke onze staatkundige verhouding tot de Sumatraansche volkeren thans bereikt heeft."

De minister Baud bood de boven medegedeelde brieven van den kolonel Michiels aan den Koning ter lezing aan (dd. 3 November 1842, no. 492 geheim) en maakte daarbij de opmerking (eigenhandig) dat zijne aandacht was getroffen door "het betoog van den kolonel Michiels, dat het in 1833 ingevoerde stelsel om zich *niet* in te laten met de huishoudelijke aangelegenheden der inlanders, niet op den duur is vol te houden, en dat het in den aard der zaak ligt dat bedoeld stelsel van lieverlede wordt vervangen door eene steeds toenemende bemoeiing, b.v. om den inlander tot het uitbreiden van nuttige cultures aan te sporen, om aan de justitie en politie eene meer doelmatige richting te geven, en voor meer andere onderwerpen.

"Hoezeer deze beschouwing van den kolonel Michiels tot eene zekere hoogte juist en menschkundig is, schijnt het mij toe niet vrij van bedenking te zijn, dat hij zich zoo stellig voor het stelsel van bemoeiing verklaart. Mijns inziens behoorden zijne handelingen bepaaldelijk het tegenovergestelde beginsel, hetwelk hem trouwens bij zijne instructiën voorgeschreven is, voor te staan, en behoorde hij niet anders dan schoorvoetende aan eene uitbreiding van rechtstreeksche bemoeiingen toe te geven. Nu handelt hij, vrees ik, te zien in den geest van hetgeen hij als een onvermijdelijk gevolg beschouwt van de meer en meer toenemende vestiging van ons gezag.

"Het is te hopen dat hij zich op dit bepaalde punt aan geen zelfbedrog overgeeft, want zooals hij de zaken nu beoordeelt, schreef hij er ook over eenige dagen voor den laatsten opstand.

"Overigens mag het Opperbestuur de zaken ook uit dit oogpunt gerustelijk aan den Heer Merkus toevertrouwen . . .

Koning Willem II vereenigde zich geheel (kabinetsbrief van 1 Dec. 1842 geheim La W42) met de beschouwingen van den Minister

Baud, doch achtte het wenschelijk dat deze aan de Indische Regeering werden medegedeeld, zooals geschiedde bij missive van 28 December 1842, n°. 598/I 2 geheim.

De Gouverneur-Generaal had intusschen reeds, bij kabinetsbrief van 4 Juli 1842 n°. 149. aan Michiels medegedeeld „dat, wel verre dat de vroegere onderzoeken en de ondervinding de overtuiging zouden hebben gegeven van de noodzakelijkheid of wenschelijkheid eener nauwere innemenging, integendeel daaruit meer en meer de bewustheid geboren was dat slechts door eene nauwgezette naleving der dien-aangaande bestaande voorschriften allengs kunnen worden verwezenlijkt de verwachtingen welke men van Sumatra koestert, en kan worden bestendigd hetgeen ten koste van zooveel bloed en geld aldaar gesticht is. Doch deze beschouwing moet niet leiden om het beginsel waar hetwelk het Nederlandsch bestuur zich de huishoudelijke aangelegenheden niet aantrekt, in de toepassing zoo ver te trekken dat door eene te gestrengte vasthouding opzettelijk worden tegengegaan de natuurlijke wijzigingen welke onze oppermacht, en de uitoefening van gezag, in de politieke instellingen van den Maleier en den Batta door den tijd moeten teweegbrengen.”

Michiels kwam op de quaestie terug bij zijn na te noemen brief van 3 October 1842 L^a Q, die tengevolge had dat Gouverneur-Generaal en Minister hem — zij het eenigszins schoorvoetende — in het gelijk stelden, gelijk uit het volgend Hoofdstuk zal blijken.